

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

5 · November 2004

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Næstformand: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Sekretær: Kaj Christensen, Bernadotteparken 65, 4000 Roskilde, tlf. 38 19 68 06.

Kasserer: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.

Bestyrelse: Børge Juul Jensen, Lillegade 10, 8500 Grenå, tlf. 86 32 08 71.

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Udvalg: Kaj Christensen, Birgit K. Fischermann, Dagmar Mørk Jensen, Anni Mørk.

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.
(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Engbovej 104, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.

Giro: 1000 780

Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstilfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a. Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Dammes Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Bernadotteparken 65
4000 Roskilde
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2 tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof, der skal med i bladet, skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

200,00 kr.
- enker 175,00 i 2005.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

5. 2004

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for ERHVERVSHÆMMEDE
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 5

2004

10. årgang

Lederen

Vore læsere er ikke vant til at blive informeret om den samlede redaktions synspunkter vedrørende de forskellige foreningers fremtid, og hermed foreningernes og »De erhvervshæmmedes blad«, Modstandskampen 1940-45's fremtidige virksomhed. Enkelte lokalforeninger har lukket, og vi, som formidler foreningernes og dermed medlemmernes synspunkter, kan mærke de 60 år, der 5. maj 2005 er gået siden besættelsens ophør, og dermed FRIHEDEN.

Bladudvalget og D.E.H.s formandsmøde har valgt, at tidshorizonten for bladet fremover er 1 år ad gangen, dels at bladet udkommer i 2005 med samme antal 5 gange som hidtil. Dog bliver prisen forhøjet på grund af regeringsforslaget om ændret tilskud til »små blade«.

Se venligst den nye prisstruktur på bladets side 2.

Vi har stadig en mission, at prøve på at fortælle om tiden under Besættelsen, at udgive erindringer der fortæller den sandhed, vi så,

at der hermed kan rettes op på de misforståelser, som unge har om den tid.

Såvel unge uddannelsessøgende og ikke mindst de revisionistiske historikere.

Et par eks. af nyere dato er måske gode til at forstå, hvor lidt mange unge ved om den tid.

Et ungt menneske, der går i 3. G, spørger en gammel K.Z fange: »Fik man julegaver i de tyske K.Z lejre?« Vi lader den stå et øjeblik.

Eller denne: »Hvor meldte man sig ind i Modstandsbevægelsen?«

Og endnu en: »Hvor længe var en frihedskæmper på Østfronten?«

Alle disse historiske fejltagelser kan vi - mens vi endnu er levende - være med til rette op på. Det er også vores forpligtelse.

Vi er ikke mange tilbage, så derfor er vi som samtidsvidner vigtige.

Vi kan, og vi skal tilbagevise de historieforfalskninger, der bringes i omløb. Vi er her endnu. Vores stemme skal høres.

Redaktionen

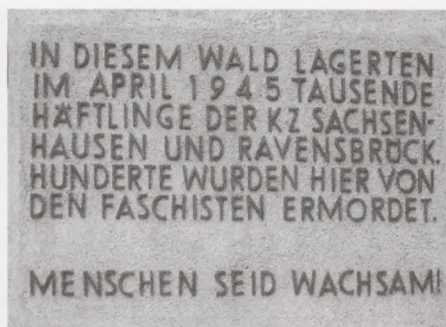
FIR

FIR Danmark gennemførte igen i år en rejse til tyske KZ-lejre og museer for sine medlemmer. Turen gik denne gang til Oranienburg, hvor de 20 deltagere med udgangspunkt i Stadthotellet aflagde besøg i de nærliggende lejre Sachsenhausen, Ravensbrück og et lille - for mange ukendt - museum i Belower Wald nær Wittstock, »Todesmarchmuseum«, samt det store Modstandsmuseum i Berlin.

Vejret var dejligt med varme og solskin i de 5 dage, 23.-27. august, turen varede. I Sachsenhausen forberedte man sig åbenbart på næste års 60 års jubilæum for afslutningen på Den anden Verdenskrig, for der var nybyggeri, udvidelser og renoveringer. Henrettelsesanlægget med det tilhørende krematorium var der ikke adgang til grundet byggeriet. Der blev lagt blomster fra foreningen ved det store centrale mindesmærke. Nogle fik studeret museet for Cellenbau, som husede de prominente fanger i enecelle, og museet for de jødiske fanger.

I Ravensbrück blev der lagt en blomsterbuket ved mindesmærket for de danske fanger. Denne lejr husede fortrinsvis kvinder og børn, men der var også en mindre afdeling for mænd. På den store plads, hvor fangebarakkerne lå, er disse markeret med en mindre forhøjning af grus. Hvert land, også Danmark, har et mindre rum med sin egen udstilling.

Det store museum for den tyske modstand, Gedenkstätte Deutscher Widerstand, ligger i det tidligere hovedkvarter for den tyske overkommando i Stauffenbergstrasse. Et historisk sted med en stor firlænget, fleretagers bygning, med muren ud til gaden arret af skudhuller i hundredvis. Her blev mange af de le-

*Teksten er rigtig - meget rigtig!
Foto: Emmy Reitoft.*

dende i oprøret den 20. juli 1944 henrettet i bygningens gård.

Udstillingens 26 rum viser alle sider af den tyske modstandsbevægelse. Den politiske, religiøse, ungdomsoppositionen, arbejderne, krigsfangerne o.m.a. grupper.

Et absolut seværdigt sted, hvor man godt kunne fordybe sig i mere end de to timer, vi gik rundt. Efter at have indtaget den medbragte frokost i parken foran Det røde Rådhus, tog nogen på en rundtur i vores medbragte bus og andre besøgte Berlins Domkirke og den nyrenoverede Rigsdagsbygning med den imponerende kuppel.

En times kørsel mod NV fra Ravensbrück ligger der et lille interessant museum i Belower Wald. Da de russiske styrker i april nærmede sig Ravensbrück og Sachsenhausen, sendte SS'erne de mange tusinde fanger, ca. 35.000 fra Sachsenhausen og 15.000 fra Ravensbrück, ud på en døds-march mod NV. 40 km om dagen forlangte SS'erne af de udsultede og syge fanger, og kunne de ikke følge med, ventede døden på dem fra SS'ernes geværer. Efter et par døgn var 16.000 af dem nået til skoven ved Belower. Mens SS slog sig ned i den nærliggende landsby måtte fangerne klare sig i sko-

*Få billeder kan undvære tekst. Her er et af dem!
Foto: Emmy Reitoft.*

ven uden mad, vand og ly for vejret. På få dage døde 700-800 fanger. Der er stadig mærker efter disse fanger i skovens træer.

Da vi kom til det lille museum midt i skoven, blev vi modtaget af en meget venlig museumsledelse med kaffebord og læskedrikke. Lederen fortalte om de dramatiske dage i april 1945, da fangerne kom, og hun viste de ting frem, som de havde efterladt. En del lå i depot, efter at være blevet skadet ved en brand påsat af nynazister.

Der er rejst et mindesmærke for de fanger, som omkom her.

Efter hver udflugt vendte selskabet tilbage til det rolige hotel, hvor morgenmadsen og middagen blev indtaget. Endnu en god tur var det lykkedes at gennemføre trods det, at flere af deltagerne var over de 80 år.

Mogens Henrik Nielsen

*Dagmar Mørk Jensen og museumslederen i Belower Wald Todesmuseum.
Foto: Emmy Reitoft.*

*Disse to kvindefigurer fortæller vel alt om den fornedrelse kvinderne - og andre - var igennem i Ravensbrück.
Foto: Emmy Reitoft.*

De sidste Atlant-konvojer

2. del Erik Kragelund

Vi var ikke helt sikre på, at vi kunne opretholde denne fart uafbrudt, men det viste sig ikke at være noget problem. Vi havde tre telegrafister ombord, en på hver vagt, men vi måtte ikke sende – kun hvis vi var under angreb, eller hvis vi var blevet torpederet, måtte vi sende og opgive position. Der kom ofte beskeder eller ordrer via radio fra land, men vi måtte ikke kvittere, så afsenderen kunne ikke være sikker på, at vi havde modtaget telegrammet.

Få timer, før en konvoj skal sejle, bliver alle kaptajner indkaldt til et møde med Kommodoren – dvs. den person, der skal lede konvojen. Et samtidigt møde bliver også holdt for en telegrafist fra hvert skib. Når disse møder er færdige, bliver alle eskorteret ombord. Der bliver sat vagt ved landgangen, og ingen personer kan derefter komme i land.

Kommodoren og hans stab vælger et skib som deres flagskib. De fleste kommodorer var ældre officerer fra søværnet, ofte var de pensionerede admiraler og kaptajner, indkaldt til denne tjeneste. Ved dette møde får kaptajnerne oplysninger om, hvor deres skib skal hen, i forseglede ordrer, som først må åbnes, når man er til søs. De får udleveret en signalkode, som kun gælder i denne konvoj. Bliver tildelt en plads i konvojen, dvs. får et nummer. Der er oplysninger om fjendtlige u-både og ruter osv.

Der var nu bare det, at vores kaptajn ikke havde været med til mødet, og vi vidste stadigvæk ikke, hvor vi skulle hen. Vi skulle bare følge med, og det skulle vise sig ikke at være så let. Når et lastskib lastede under krigen i USA, vidste man ikke, hvor det skulle hen. Det var dog ofte muligt, at man ved at se på lasten kunne danne sig en god idé om, hvad destinationen var.

I de første år under krigen foregik kommunikation mellem skibe med en morselampe, og det var ikke effektivt. Kommodoren, det første skib i række 2 eller 3, sendte en besked til et skib, som lå langt bagefter og i en hel anden række, og der var mange skibe mellem morselampen og modtageren. Det var ikke usædvanligt, at en besked måtte sendes igennem flere skibe, før det blev modtaget.

Nu i 1945 var der begyndt at komme radar på krigsskibene, men ikke på handelsskibe. Det hjalp med at holde plad-

sen i en konvoj. En destroyer med radar havde til opgave at holde skibene på deres plads. Nu var der blevet udviklet en lille radiosender og -modtager kaldet TBS (Talk between Ships). Det lignede en walkie talkie. Den sendte på en ultrahøj frekvens. Dette radiosignal gik i en lige linie og kunne kun optages af et skib, der var inden for horisontafstand. En u-båd, der lå mere end 7 mil væk, kunne ikke høre det. Det var et fantastisk fremskridt. Mikrofonen var på broen, og der var højttalere på broen og i radiostationen. Når et skib ikke var på plads, kom der en besked over TBS radioen, f.eks. »No 34 du er for langt til bagbord og for langt fremme«. No 34 ville svare OK og rette op på kurs og fart.

Hver eftermiddag, lige før det blev aften, var der en destroyer, der lavede et check med TBS radioen for at være sikker på, at den virkede på alle skibe. Dette check begyndte med, at destroyeren kaldte hvert skib efter tur, når han kaldte et skib, skulle skibet så svare ham, og så sagde destroyeren OK, når signalet var tydeligt og klart. Vi havde nogle norske skibe i konvojen, og de havde canadiske kvinder ombord som radiotelegrafister. Det fandt skibene hurtigt ud af, og når radiocheck skulle foregå, sad mange med lutter øre. Destroyeren ville f.eks. sige »Skib nr. 52 (andet skib i femte række), jeg vil gerne høre dig«. Så kom der en kvindestemme, »Dette er skib 52«. Vi var som hypnotiserede, dette havde vi aldrig oplevet før. Efter en stund kom destroyeren, »Skib 52 jeg hørte dig ikke rigtigt, vil du gentage« og skib 52 gentog. Der var ikke nogle af de andre skibe, der blev bedt om at gentage.

I begyndelsen af krigen sejlede de fleste konvojer med den fart, det var muligt for det langsomste skib at sejle, og det var gerne 9 knob. Det kunne være lidt irriterende, hvis f.eks. man kunne sejle 12-13 knob som med »Gyda«, når turbinen var slået til. På en rejse havde vi engelske fyrbødere, og da vi fik lov til at forlade konvojen og satte farten op, kunne de ikke holde damptrykket. Farten var sat op med 25%, men kulforbruget steg med næsten 100%, og det kunne de ikke klare.

Dengang, før radio og radar, måtte vi bruge andre metoder. Var vi i en konvoj, og det blev tåge, blæste skibene efter tur deres nummer med tudehornet og ved at bruge morsekoden. Skib nr. 11, det er

skib nr. 1 i første række, ville først blæse sit nummer. Skibet ved siden af, nr. 21, som ledte rækken ved siden af, var nu meget opmærksom på, om de var på den rigtige plads ved siden af hinanden. Skib nr. 12, som var lige agter for det skib, der blæste sit nummer, hørte også godt efter, for at bedømme, hvor tæt skibene var på hinanden. Sådan fortsatte det, til alle skibene havde blæst deres nummer, og så begyndte det forfra.

Det var næsten utroligt at stå på dækket, når tågen lettede. Konvojen havde sejlet i tåge i måske flere dage, og alle skibene var på deres rigtige plads. Jeg mindes i nogle konvojer, at vi satte en lille planke med nogle vinger på i en line efter skibet. Hensigten var, at denne dims sejlede 50 meter bag skibet og lavede skumsprøjt, som kunne ses af udkiggen på skibet agten for, hvis skibene var kommet for tæt på hinanden.

Det meste af kommunikationen mellem broen og maskinen i konvoj var med talerør eller telefon, og med mellemrum kom ordren, f.eks. 5 revolutioner op eller 3 revolutioner ned. Ofte var mellemrummene ret korte.

Kommodoren oplyste os om, at han havde en stor konvolut til os med alle de papirer, som vi behøvede, og han ville sende det til os med en destroyer ved første lejlighed. Vi ventede i dagevis, men der kom intet. Konvojen bestod mest af ældre transportskibe og tankbåde som os selv. Konvojen sejlede sommetider, men ikke ofte, i zig zag for narre u-båden.

Pludselig kom der besked fra Kommodoren, at klokken grøn plus blå skulle kursen sættes til høstblomst grader. Alle skibene slog nu op i deres kodebog for denne rejse og gjorde klar til denne manøvre. Vi havde ingen kodebog og vidste derfor ikke, hvilket klokkeslæt, der skulle skiftes kurs, eller hvad den nye kurs var. Dette gentog sig et par gange på rejsen, og vi klarede det ret godt, selv om vi ikke anede, hvad det var for en kurs eller hvornår. Der var to skibe, der skulle holdes øje med, hvis konvojen skal dreje til bagbord, er det kun skib nr. 11 (Skib 1 i række 1), der skal dreje, før noget andet skib. Skal konvojen dreje til styrbord, er det kun skib nr. 91 (Skib 1 i række 9, den sidste række), der skal dreje. Skibet, der er bag de første skibe, skal først dreje, når de har nået det sted,

det første skib drejede. Resten af skibene i de andre rækker drejer senere, så at der holdes den samme distance mellem rækkerne. Vi holdt godt øje med skibet, der var foran os, og når det skiftede kurs, gjorde vi klar til at gøre det samme, når vi nåede det samme sted, hvor den havde drejet. Vi klarede det godt, når sigtbarheden var god, men der var nogle gange, hvor situationen var spændt. Drejede vi ikke på det rigtige sted, ville et af skibene i rækkerne ved siden af os sejle ind i os. Skibene sejlede uden lys, men det blev sommetider tilladt at tænde en meget lille agterlampe, som ikke kunne ses mere end ca. 50 meter, det var en stor hjælp.

Kosten ombord var fyrstelig sammenlignet med det, vi havde fået i den tid, vi sejlede ud fra Newcastle med danske skibe under engelsk flag. Om morgenen kunne vi bestille æg og bacon eller skinke, eller en omelet eller en gang hotcakes, og var man meget sulten, kunne man bestille det hele. Midt på dagen var der to retter at vælge imellem, en suppe og mindst tre slags grøntsager, og det samme til aften. Der var kaffe 24 timer i døgnet.

Jeg tænkte ofte på mine venner i England, som kun fik et æg hver måned, og hvor mange ting var rationerede. Vi lavede en rejse til Montreal, vi gemte vore æg, vi købte kaffe og sukker og havde dåser med sardiner, måske en flaske med ketchup og en dåse ferskener. Vi kom hjem til vore venner i Newcastle og lagde pakken på bordet, og da den blev åbnet, spærrede de øjnene op. Havde æggene været guldæg, kunne de ikke blive beundret mere. Det var ting, som vi i dag ikke vil regne for noget, men dengang var indholdet tæt ved et mirakel. Jeg troede, vi skulle sætte os ned og nyde de forskellige godter, men så skete der noget som gjorde et indtryk på mig, som jeg aldrig vil glemme. Nu skulle jeg se det bedste af mennesker:

Vore britiske venner hentede naboer og deres venner, og alle blev inviteret til at komme og tage del i denne store fest. Alt skulle deles. Tænk hvor dejlig verden ville være i dag, hvis vi alle opførte os på denne måde.

På amerikanske skibe var der om søndagen kalkun og bagt skinke, man kunne vælge imellem. Medens vi sejlede i Stillehavet og krydsede datolinien, opstod der nogle lidt komiske situationer med hensyn til maden. Sejlede vi den ene vej, kunne dagen i dag være en lørdag og den næste dag ville være en mandag. Problemet var, hvis vi sejlede den anden vej, ville dagen i dag være en søndag og i morgen ville det også være søn-

dag. Skulle vi så have søndagsmad to dage i træk?

Posten virkede i de fleste tilfælde godt under krigen. Når vi ankom til en havn, modtog vi breve sendt af familie eller venner. I USA blev breve, der skulle sendes, adresseret til et bestemt postkontor i New York eller Californien eller til redieriet. Det var umuligt at fragte al denne post som luftpost, så omkring 1943 blev der lavet et nyt system. De pårørende skrev brevet på en slags skema på et ark eller blanket. Der var god plads, og der kunne stå ret meget på denne ene side. Disse ark eller breve blev fotograferet og sat på en rulle film, som blev sendt som luftpost. I modtagelseslandet blev filmen lavet til individuelle breve, som ret hurtigt nåede frem.

Mht. forbindelsen til familien i Danmark var det ikke så let. Vi fik lov til at lave et Røde Kors brev på 25 ord hver 6. måned. Dette blev sendt til Danmark, og familien hjemme svarede med at skrive et brev med svar på 25 ord på bagsiden af det modtagne brev. Det virkede, men der gik mange måneder, før brevet kom frem, og endnu engang mange måneder, før et svar kom.

Jeg tilbragte mange frivagter i radio-rummet, der var altid en telegrafist på vagt. Jeg lyttede hver aften til BBC, når de sendte nyheder på dansk til Danmark, for at finde ud af, hvad der skete. Jeg var fortryllet af de beskeder, der kom til modstandsbevægelsen, som når der var en hilsen fra Onkel Niels med besked, at Gerda ville komme på fredag osv.

Nu ville Danmark snart atter blive frit, og måske skulle jeg alligevel opnå at se mit land igen, noget jeg var begyndt at tvivle på. Første gang, vi blev torpederet, havde jeg endnu ikke holdt en pige i hånden, og det var uretfærdigt. Ganske vist havde Vorherre endelig prioriteterne i den rigtige rækkefølge.

Vi måtte ikke have radioer ombord, fordi de fleste radioer sender et signal som u-bådene kan opfange, hvis de er i nærheden. Der var en »sikker« radio i radiatorummet, og om dagen var den tilsluttet et højtalersystem, og radioen var indstillet til at modtage populære programmer, mest musik. Det var mange gange vanskeligt at få en god forbindelse til allierede stationer, hvorimod vi fint kunne høre Tokyo Rose i Stillehavet og Lili Marlene fra Tyskland. Musikken var perfekt, de sidste nye engelske og amerikanske slagere, og den propaganda, der kom imellem musikstykkerne, hørte vi ikke på. Der var dog en undtagelse: Vi var på vej til Murmansk i 1942. Vi lyttede til musik fra Lili Marlene i Berlin, og så

kom der en besked, at der var en hilsen til konvojen PQ15 på vej til Murmansk. Den næste dag ville være Amerikas Frihedsdag, den 4 juli, og vi fik at vide, at de ville fejre den med fyrværkeri ved at angribe os. Derefter var hilsen med navnene på skibe i Konvojen, vores navn, Exterminator, var med. Det følte ikke godt, og de holdt deres ord, der blev fyrværkeri.

Vi havde været igennem »Helvedes Korridor« på vej til Murmansk. Konvojen bestod af 11 krigsskibe og 38 handelskibe. Mit skib var amerikansk, men mindre end halvdelen af besætningen var amerikanere, og vi havde en engelsk og en skotsk officer. Få dage før afgang blev der lavet en stor fejl. Der blev sendt polarudstyr ombord for tidligt. Det var skindjakker, ansigtsmasker, specielle støvler osv. Nu vidste alle, hvor vi skulle hen, og mange af besætningen rømmede.

De, der rømmede, blev erstattet med en blanding af, hvad man kunne få fat i, mig inklusive. Jeg vidste, hvor vi skulle hen, inden jeg mønstrede, jeg tænkte over det og bestemte, at det var den rigtige ting at gøre. Alle 11 krigsskibe og 19 af handelsskibene blev sænket på vej til Rusland. Vi blev angrebet af u-både, Luftwaffe og to tyske krydsere stationeret i Nordnorge. Tæt ved Murmansk havde vi en trist oplevelse. Der var endnu næsten uafbrudt dagslys, og vi havde været under angreb i flere døgn. Der var lidt ro og pludselig kom to fly ret imod os, vi åbnede ild og skød begge ned. Vi opdagede til vores forfærdelse, at de var russiske. Der blev ikke gjort noget ud af det, for de havde ikke først givet sig rigtigt til kende.

Selv var vi beskadiget, vi havde mistet 8 mand og en var blevet sindssyg. Vi blev i Murmansk hele vinteren, og da der ikke er dagslys, er det meget deprimerende. Flere skibe havde søgt til Bear Øen, nogle var gået på grund, et var russisk. Den russiske besætning blev bragt til Murmansk og forsvandt. Jeg havde fået en granatsplint i skulderen, og i det kolde klima tog det lang tid at læges. Jeg var på et russisk hospital hver tredje dag, og de forsøgte forgæves at beholde mig.

På vejen tilbage sejlede vi sammen med andre skibe ind i et engelsk minefelt, 9 skibe ramte miner og fem sank. Vi ramte en mine i last nr. 3 foran broen. Vi havde brosten som ballast, og de blev slynget højt op i luften. Lastrum 1 og 2 var ikke meget skadede, men vi kunne ikke læse, for rørene var blæst væk i lastrum 3. Boven begyndte langsomt at gå ned, og skruen begyndte at komme over vandet. Skipperen stod på broen

med en riffel og sagde, at han ville skyde den første mand, der forsøgte at gå i bådene. Vi nåede at sætte skibet på grund.

Vi havde ikke mange reserverør ombord. Vi gik ned i lasten og skar stykker af de lænserør som blev brugt til lastrum 4 og 5. Så lavede vi en ny type »Tube Goldberg« rørsystem, så vi kunne lænse fra lastrum 1 og 2, og vi var i stand til at flyde og sejle til Hvalfjord, hvor der var en stor marinestation. Vi blev taget i land sammen med andre besætninger og ført til et mødelokale. En højtstående officer fortalte os, at ingen måtte få at vide, hvad der var sket, og hvis vi fortalte det til nogen, ville vi blive stillet for en krigsret. Denne fadæse blev holdt hemmelig og kom først frem efter krigen.

Jeg lavede senere endnu en rejse til Murmansk med det amerikanske skib »Yorkmar«.

I 1992 modtog jeg et brev fra Embassy of the Russian Federation i Washington. Da jeg først så kuverten, tænkte jeg, at de måske havde fundet ud af det med de to fly, vi skød ned. Nej, de ville give mig en Commemorative Medal for the fortieth Anniversary of the Victory in the Great Patriotic War for mine eventyr i Murmansk og Arkangelsk. Der blev holdt en ceremoni ombord på Liberty-skibet »John W. Brown« i Baltimore. Medaljen blev overrakt af den russiske ambassadør, og vi fik certifikatet fra en russisk admiral. Da han hørte, at jeg var dansk, tog han en medalje til fra sin egen uniform og gav den til mig. Certifikatet var underskrevet af Boris Jeltsin. Der var mange enker, der fik medaljer.

Ceremonien var ret rørende. Som afslutning gik den russiske ambassadør til den agterste kanon på skibet. Vi stod på kajen, og alle fik et glas vodka. Der blev udbragt en skål, og bagefter blev der lagt en blomsterkrans på vandet. »John W. Brown« sejlede til Normandiet og var med til ceremonierne i 1994.

Ved mindehøjtidelighederne i 1995 var det første gang, jeg bar de forskellige amerikanske, russiske og engelske medaljer, jeg havde fået under krigen; mine børnebørn var imponeret. Medaljerne havde kun været vist frem en gang før. Det var, da vi boede i Rio. Vi havde inviteret nogle af vore danske venner til en middag hjemme.

Under middagen kom min søn Peter, som var 8 år, med en lille cigarkasse med de forskellige klenodier. Han viste dem frem og fortalte stolt gæsterne, at dem havde hans far fået under krigen.

De er vel nok flotte, sagde nogle af gæsterne og spurgte, hvad de var for. Jo, svarede Peter stolt, »dem har min far fået, fordi han var den på skibet, der

kunne drikke de fleste øl«. Dette var pinligt. Da jeg nogen tid senere fortalte Peter, hvad jeg virkelig havde fået dem for, anede jeg lidt skuffelse.

Ved en af højtidelighederne var der en reception på Københavns Rådhus, hvor vi havde mulighed for at tale sammen. Mange stirrede for at se, om de kunne genkende nogle, de havde sejlet sammen med. Vi nævnede navnene på de skibe, vi havde været med. Jeg nævnte »Manø«, »Hindsholm«, »Knud«, »Stal«, og da jeg kom til »Gyda«, lyste Jørgen Peder Sørensens ansigt op. »Ja,« sagde han, »jeg har også været med »Gyda«, jeg lavede to rejser med »Gyda« fra Montreal til Manchester.« »Det gjorde jeg også,« svarede jeg.

»Kan du huske den rejse til England, hvor konvojen blev angrebet næsten præcis kl 23.30 mange dage i træk, og der blev sænket to skibe hver gang?« Jørgen rystede på hovedet. »Nej det husker jeg ikke, selv om jeg husker nogle angreb. Kan du huske dengang et skib ved siden af os blev sænket i Liverpool?« spurgte Jørgen »Nej,« svarede jeg, »det husker jeg ikke.« Vi blev begge lidt kede af det.

Efter en pause sagde Jørgen, »Kan du huske bananerne?« Jeg svarede »Ja, det kunne jeg.« Det viste sig, at Jørgen havde været med »Gyda« en rejse før mig, og jeg havde været med en rejse efter.

Vores hovmester blev kaldt Skuffe Lars. Han havde på en eller anden mystisk måde fået fat i en klase bananer. Man må her huske på, at der dengang var mange børn i England, som aldrig havde set en banan. Bananerne blev hængt i et tom lukaf, der var lukket. Jeg tror, at det var hans hensigt at sælge dem på det sorte marked i England. Et par dage senere sagde Jørgen til hovmesteren, at bananer skulle have meget ventilation, ellers udviklede der sig banangas, som kunne være eksplosionsfarlig! »Åh hold op,« sagde Skuffe Lars. Gyda var bygget som en frugtbåd, det var ikke et køleskib, men der var store ventilationsanlæg. Jørgen pegede på dem.

Hovmesteren satte koøjet på klem, og næste dag var bananerne væk. Det var Jørgen, der havde taget dem, og jeg hjalp med at gemme dem. Det var Jørgen som for nylig var en tur i Normandiet med Berlingske Tidende.

En aften, da jeg sad i radiatorummet på vej til England med den sidste Atlantkonvoj, lød der pludselig råb over TBS radioen. Styremaskinen på et mindre troppeskib i konvojen havde sat sig fast, og skibet var sejlet ind i siden på en tankbåd i en anden række. De andre skibe bag de to var heldige og var i stand til at sejle uden om dem. På tankskibet stod nu en

officer i de kahytter, der var ødelagt, og beskrev tilstanden af de sårede via TBS til en læge på troppeskibet og modtog også nødhjælp. Det var ikke let at høre på, og jeg husker, at det var min fødselsdag. Begge skibe kom i havn, og 50 år senere blev jeg mindet om denne hændelse. Jeg læste i »Anchor Light«, en avis for krigssejlere i USA, at efterkommere søgte vidner eller information om denne ulykke. Jeg skrev til dem, hvad jeg vidste, og hjalp dem med at få kopier af logbogen, der beskrev hændelsen.

Tankskibet hed »Crew Wing«. Det var blevet ramt af troppeskibet »Cristobal«. I USA kan man i dag let få kopier af »Secret Log of a United States Merchant Vessel« Det koster få dollars og tager ikke lang tid. I logbogen var der beskrivelse og navne, og det hjalp efterkommerne.

Vi nærmede os nu Storbritannien, og der kom ordrer om, at konvojen skulle deles op i flere mindre konvojer, én ville gå til Skotland, en anden til Wales og én igennem Kanalen osv.

Vi var desperate, for vi vidste stadigvæk ikke, hvor vi skulle hen, og vi bad Kommodoren om at få besked. Han svarede, at han ville sende de nødvendige ordrer til os. En destroyer kom og skød en line over til os, og vi halede en stor tyk konvolut ombord, og skipperen åbnede den med rystende hænder.

Det var koden for konvojsejladsen og ruten over Atlanten. De papirer vi ikke fik i New York. Papirer, som vi ikke havde nogen brug for nu, da rejsen var ovre. Men ikke et ord om, hvor vi skulle hen!

Skibene begyndte nu at dele sig i kolonner efter, hvor de skulle hen. I sidste øjeblik fik vi endelig vores ordre, vi skulle igennem den engelske kanal til Southend på Themsen. Det var vi ikke særlig glade for. Vi var nogle enkelte skibe, og det meste af rejsen gik vi alene, og maskinen fik alt, hvad den kunne. Vi var godt armerede, og det var ikke som i begyndelsen af krigen på samme tur med »Knud«, som næsten kunne klare 8 knob med medvind og gode kul. Jeg husker, at vi havde fået en kassedrage, som skulle sættes op i formasten, og som skulle hjælpe til at holde flyene fra at flyve lige over os og bombe. Man havde først brugt spærreballoner, sat fast på masterne, men dem skød tyskerne hurtigt ned. Kassedragerne var på størrelse med et halvt rugbrød og lavet af bambusstænger og sejludg. Da vi endelig fik den op, kom vinden fra siden og vi sejlede sidelæns, og det var umuligt at styre. Den kom hurtigt ned, for ellers havde vi været i Normandiet, og vi skulle til Tilbury Dock i London.

Vi havde 28 kanoner med en løjtnant ombord, de var fra den amerikanske marine og hed »Armed Guard«. Vi havde en 5,18 tommers kanon agter og en 3 tommers kanon på bakken, og der var 8 stk 20 mm Oerlikon maskinkanoner. I Stillehavet havde vi været under flere angreb, og når vi åbnede ild, blev man høreskadet, hvis man ikke havde sine ørepropper på.

Jeg tænkte på den ineffektive armering, vi havde i begyndelsen af krigen. Der var en 4 tommers kanon agter, men det, vi havde brug for, var antiluftskyts. Vi havde to hotchkiss kaliber 30 maskingeværer. Skulle vi i en kystkonvoj fra Liverpool til Loch Ewe i Skotland, hvor vi skulle slutte os til en Atlantkonvoj, kom der to eller fire engelske soldater fra hæren ombord, og hver havde en kiste med et maskingevær. Det var en Lewis gun, også 30 kaliber. Soldaterne gik i land i Loch Ewe med deres maskingeværer.

I Newcastle blev vi opfordret til at gå på kanonerskole i South Shields. Her lærte vi først at skille et hotchkiss maskingevær ad og sætte det sammen og smøre og skyde med det. Vi fik et certifikat og senere fandt vi ud af, at man skulle vise det frem, når man mønstrede, så fik man 6 pence mere om dagen.

Senere kom vi tilbage til kanonerskolen i South Shields og lærte andre typer våben. Der var et canadisk og et engelsk Lewis maskingevær, og vi lærte også en 12 pounder kanon, og man fik et certifikat for hver type våben, man kunne betjene. Når man så mønstrede ud, fik man 6 shillings for hvert certifikat. Men desværre kunne denne slags maskingeværer ikke hjælpe noget mod flyangreb, kuglerne prellede af. Det var først flere år senere, da 20 mm Oerlikon og Bofoss maskinkanonerne kom på skibene, at det betød noget. Selv på rejsen til Murmansk havde vi kun 30 kaliber maskingeværer og to 50 kaliber maskingeværer fra første verdenskrig.

Da krigen brød ud, fik vi i England udleveret gasmasker på samme måde som den civile befolkning. Man skulle altid have den hos sig i en lille papkasse med en snor over skulderen. Ombord fik vi også udleveret gummidragter til beskyttelse mod gas. Dragten var i to dele af tyndt rødt gummi og kunne bæres i en lille pose. Der gik ikke lang tid, før man blev klar over, at der ikke ville blive brugt gas. Besætningsmedlemmer på dækket begyndte at bruge de røde gummidragter i dårligt vejr. De var gode til at holde én tør, og da vi blev torpederet, var det også disse gummidragter, der gjorde det muligt, at nogle af os overlevede. Nu

fik de amerikanske skibe udleveret en ny slags overlevelsesgummidragt. Den var sort og af ret tyk gummi og var ud i ét stykke. Man tog den på uden på sko og alt andet udstyr, og nu skulle det være muligt at opholde sig i vandet ved vintertid i længere perioder. Normalt var det kun minutter, man kunne overleve.

De virkede fint, hvis de blev brugt rigtigt, men i begyndelsen var der desværre flere, der omkom, fordi de ikke havde fået instruktioner. Sprang man bare i vandet, ville luften inde i dragten holde benene og enden oppe, og flere druknede på denne måde, da det var umuligt at vende sig og få hovedet opad. Når man var klar til at springe ud, skulle man først gøre nogle gymnastikøvelser og gå ned i knæ for at få så meget luft som muligt ud af dragten.

Medens vi lå i South End, tog vi en tur til et hotel i Graves End, og det var dejligt at føle stemningen. Jeg ville gerne have været en tur til Newcastle, men der var ikke tid nok. I 1942 og 1943 var der ikke mange, der var overbevist om, at vi ville vinde krigen, og chancerne var heller ikke ret store. Efter et par dage i England var vi i søen igen, krigen i Europa var i sin sidste fase, vores destination var Houston.

Vi troede, vi skulle i dok, men et par dage før vores ankomst fik vi besked på at laste flyvebenzin og lave en liste over proviant og stores for 12 måneder. De fleste mønstrede af, men vi var nogle, der troede, at vi bare skulle tilbage til Europa, og det ville være dejligt. Nu var krigen ovre, og måske kunne vi få et par dage fri og komme hjem til Danmark på besøg. Jeg bestemte at blive ombord.

Alle vidste, at det ville ikke vare så længe, inden krigen var slut, og at vi ville vinde. Indtil slutningen af 1943 troede de fleste, at det var fjenden, der ville vinde. Nu var der måske en chance for, at vi ville komme hjem og se Danmark igen. Det er ikke let at forstå i dag, men dengang syntes det næsten som et mirakel.

Hvordan ville vi blive modtaget, når vi kom hjem? Det var selvfølgelig værst for de gifte. Ville deres børn genkende dem? Virkeligheden blev meget anderledes for mange af dem, der kom hjem først. De fandt hurtigt ud af, at de var blevet glemt. I skal ikke blive glemt, blev der sagt. Det blev vi i allerhøjeste grad, og det er vi stadigvæk. Danmarks historie er meget mangelfuld og fordrejet.

Det skulle blive anderledes, også for os. Vi fik i søen ordre til at gå til Gibraltar for ordre. Der havde de selvfølgelig også brug for flyvebenzin. Vi var klar over, at selv om krigen i Europa var slut, var der

stadigvæk krig i Stillehavet, og vi skulle hurtigt finde ud af, at vi var på vej for at deltage i den sidste blodige fase.

HVOR SKAL VI HEN ?

Krigen var nu slut i Europa, og vi var på vej til Gibraltar for ordre. Rygterne svirrede om, hvor vi skulle hen, men ingen vidste det. Vi ankom til Gibraltar, men før vi nåede at forankre, fik vi besked på at fortsætte til Port Said for ordre. Så snart vi ankom, fik vi ordre om at gå igennem kanalen og til Suez for ordre, og derfra var det Aden for ordre, og derefter Colombo for ordre. Vi var efterhånden fuldstændig rundt på gulvet. Vi ventede nogle dage og fik så ordre til at gå til BUDGE BUDGE.

Det viste sig at være en lille by på vej op ad floden til Calcutta. Vi var fuldt lastede og rørte bunden flere gange. Senere fandt vi ud af, at vi var en slags prøvesejlads for at se, om det var muligt at komme dertil med et stort fuldt lastet tankskib, der havde god maskinkraft. Bunden var mudder hele vejen. Vi lossede en lille smule og fik så ordre til at vente. Hvad nu?

Vi tog til Calcutta og boede nogle dage på Great Northern Hotel. Det var et af de eksklusive hoteller for kendte personer. Vi var forbavsede over, at der var plads. Da vi kom til værelset, viste det sig, at vi fik en feltseng, og vi var fem mand i hvert værelse. Vi fik besked på, at vi ikke måtte drikke vand eller komme is i vores drikke, for så var risikoen for at få kolera ret stor, og det gjaldt selv på de pænerede steder. Det er ikke særlig forfriskende at drikke sine Gin and Tonic varme, men det vænnede vi os til.

I Stillehavet havde vi ikke ofte landlov, for der var simpelthen ikke noget på flere af de steder, vi var. Vi kunne laste, mens vi var fortøjet til en bøjle flere mil ude fra kysten, og kun enkelte kom i land. I Stillehavet var øen Ulithi i lang tid vores base. Det var en ø formet som en halvmåne. Der var andre mindre øer og skær og et stort beskyttet ankerområde. Ofte var vi hundreder af skibe på dette sted. Lasten blev pumpet over i små tankskibe og sejlet til andre øer, eller vi bunkrede skibe direkte. Her var der heller ikke landlov, for der var ingenting. Resultatet var, at mange skibe, både marine og handelsskibe, var »i søen« i mange måneder ad gangen. Det var først, da der begyndte at ske mange selvmord, at det blev lavet om, så der på en eller anden måde blev sørget for, at besætningerne fik landlov et eller andet sted.

(fortsættes i næste nummer)

Ved Anni Mørk,
Damms Teglgård 30, 2. mf.
6200 Aabenraa
Telefon og fax 74 62 71 14

2004

Først en forsinket lykønskning:
30. oktober

Robert Albert Jensen, 80 år
Østergade 25, Taulov
7000 Fredericia

17. november

John Kroer Dorvin, 55 år
Slåenvej 62
6000 Kolding

19. november

Kirsten Riis, 75 år
Hasserisvej 171
9000 Aalborg

21. november

Karla Jensen, 85 år
Kildevangen 5
8850 Bjerringbro

30. november

Ejnar Petersen, 85 år
Råhøjparken 170
8260 Viby J

5. december

Kamma Krogh Nielsen, 80 år
Jyllandsgade 23 B
9000 Aalborg

8. december

Minna Dahl, 80 år
Bernadotteparken 65
4000 Roskilde

12. december

Erik Erlund, 85 år
Skovringen 5,
2950 Vedbæk

16. december

Hanne Kristensen, 65 år
Fredericiavej 6
7000 Fredericia

2005

1. januar

Ejnar K.R. Johansen, 85 år
Indre Ringvej 7
7000 Fredericia

4. januar

Bruno Bøtker, 85 år
Paludan Müllers Vej 63, 2. th.
8210 Aarhus V

8. januar

Birthe Fuglsang, 55 år
Strandbakkevej 28
8250 Egå

10. januar

Gerda Henningsen, 75 år
Elmevej 5
6270 Tønder

11. januar

Erik Vestergaard, 80 år
Fredericiavej 25
7000 Fredericia

19. januar

Hans Jørgen Dahlhus, 75 år
Herredsvej 16
7000 Fredericia

25. januar

Lis Staub Larsen, 60 år
Stenhøjvænget 57 B
7000 Fredericia

29. januar

Frøde A. Søndergaard, 90 år
Kløvervej 44
6000 Kolding

8. februar

Ninna Svendsen, 75 år
Ndr. Dybbølvej 23
7000 Fredericia

Tillykke til alle fødselarerne...

Især dem, der får en forsinket lykønskning, men når jeg ikke - og især ikke rettidigt - får at vide, at en dato skal optages på siden med »Runde Dage«, så er det, at den slags sker... desværre. HUSK nu alle at tænke på alle dem, der kan fejre en rund dag i 2005.

For at undgå misforståelser vil jeg endnu en gang minde alle om, at »Bladet« ikke fører en liste over fødselsdage (og forøvrigt iflg. Minna aldrig har gjort det). Husk også at sende en meddelelse til DMJ, hvis en dato (f.eks. p.g.a. dødsfald) skal slettes igen.

Med venlig hilsen
Anni Mørk

Til redaktionen for Modstandskampen 1940-45

Dette for at meddele, at Buchenwaldklubben, Aalborg, fra 19. september 2004 har indstillet sit virke som sidste klub af Buchenwaldforbundet, hvorfor redaktionen bedes slette os på adresselisten i bladet.

Dette blev jo efterhånden en realitet på grund af frafald af medlemmer, og vi nu var kommet ned på så lille en skare og havde kun tilbage at mødes den 19. september på Politiets Minde dag tillige med, at Politimesterembedet v/ politimesteren er blevet pålagt at markere dagen.

Venlig hilsen
p.b.v. Henry Jensen

5. maj 2005

60-året for Danmarks befrielse

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Krigssejlere / fiskere / enker

Ang. Mindehøjtideligheder 2005 skriv til

Bent Ørberg
Torvegade 64, 3. sal
1400 København K

Bjørg Vitnes
Torvegade 64, 4. sal
1400 København K

Den tyske regering vil gerne minde verden om modstanden mod Hitlers nazi-diktatur

Ny-nazistemes fremgang ved de seneste valg i de tyske delstater Mecklenburg-Vorpommern og Sachsen kaster en skygge på Forbundsrepublikkens omdømme ude i verden. Ikke mindst i de mange lande, som Hitlers nazistiske krigsmaskine underlagde sig i Anden Verdenskrig.

De skiftende regeringer i Tyskland vil derimod gerne fortælle verden, at der dengang var et andet Tyskland, en tysk modstand mod regimet. Ikke en samlet modstandsbevægelse, men en række grupper, der hver især betalte dyrt for deres modige indsats i det gennemkrollerede land.

Det officielle mindested

Ønsket om at fremhæve billedet af den tyske modstand 1933-45 kommer ikke mindst til udtryk ved de årlige mindehøjtideligheder på den 20. juli, årsdagen for det mislykkede attentat på Hitler i hans hovedkvarter »Ulveskansen« i Østprøjsen, nu Polen.

I år havde jeg lejlighed til at være med til 60-års mindehøjtidelighederne i Berlin. Hele toppen af det officielle Tyskland var der, det diplomatiske korps, efterkommere af de mange henrettede kup-

deltagere - og den akkrediterede, tyske og udenlandske presse, hvor jeg var sluppet med ind.

Ikke mindst den sidste gruppe blev der lagt vægt på af hensyn til den tyske offentlighed og omdømmet i udlandet.

Formiddagens højtidelighed fandt sted i det store kontorkompleks »Bendlerblock« i Stauffenbergstrasse nær diplomatkvarteret ved Tiergarten. Her havde Hitlers Hjemmehær sit hovedkvarter - og det havde kupledelsen også. For den 1. juli 1944 var hovedmanden, Claus Schenk Graf von Staffenberg blevet udnævnt til oberst og stabschef for denne del af Værnemagten. Så da det gik løs - og galt - efter attentatforsøget den 20. juli 1944, var det først og fremmest dér, det skete.

Stedet er siden blevet officielt mindested, »Gedenkstätte Deutscher Widerstand«. Samtidig er det hjemstedet for et dokumentations- og forskningscenter med en stor, permanent udstilling, som må være et »must« for enhver Berlin-turist med interesse for tiden og de dramatiske begivenheder dengang.

Her bliver der hvert år den 20. juli holdt mindetaler, nedlagt krans og spillet sørgemusik.

Forbundskansler Gerhard Schröder holdt mindetalen i Bendlerblock

TV-fotograf filmer mindetavlen for de henrettede i Bendlerblock - på dagen smykket af forbundsregeringens krans i de tyske farver.

Ihukommende 60-året var der gjort ekstra meget ud af det i år - også af sikkerhedsforanstaltningerne med så mange prominente deltagere samlet på ét sted. Som pressemand blev man kontrolleret, først ved den forudgående akkreditering (godkendelse) hos regeringens pressekontor, så ved ankomsten til området og til sidst ved indgangen til selve Bendlerblock.

Uhyggeligt henrettelsessted

Om eftermiddagen var deltagerne atter samlet til taler, krans og sørgemusik på mindestedet i Plötzensee i det nordøstlige hjørne af Berlin. I fængslet dér blev mange af de dødsdømte med større eller mindre tilknytning til kuppet henrettet på bestials vis - mens de blev filmet og filmene sendt til Hitler til aftenunderholdning!

Henrettelserne fandt sted i to mindre udbygninger til fængslet. De var udstyret med kroge i loftet, og Hitler havde beordret brug af klaverstrengene ved hæng-

ningerne for at gøre dem mere pinefulde.

Stedet er nu en slags »helligdom«, og på væggene hænger nogle gamle dokumenter, der lakonisk meddeler om dødsdommene og deres fuldbyrdelse.

På pladsen ved indgangen til området er der opført en stor mindemur, og det er her, blomster og kranser til minde om de myrdede lægges, og højtidelighederne finder sted. Til stede i år var den 91-årige grevinde Moltke, hvis mand var blandt de henrettede. Mens højtideligheden i Bendlerblock var smuk og tankevækkende, var det snarere gribende at være på stedet i Plötzensee, hvor så mange modige Hitler-modstandere betalte for deres modstandsindsats med deres liv.

Da bomben sprang i Førerhovedkvarteret

Berlin var helt central i de dramatiske begivenheder om eftermiddagen og aftenen på attentatdagen for 60 år siden. Det var her, kupforsøget gik i vasken, og Stauffenberg og hans nærmeste medsamsvorne blev henrettet ved midnatstid i gården til Bendlerblock, der nu er mindestedet, på tysk en »Ehrenhof«.

Men selve attentatforsøget fandt sted 560 km. østpå. Her havde Hitler allerede i 1940 beordret et stort førerhovedkvarter oprettet med henblik på den tidligt planlagte krig i øst. Allerede tre dage efter overfaldet på Sovjetunionen 22. juni 1941 holdt han sit indtog i »Ulveskansen« (Wolfsschanze, som stedet kom til at hedde efter Hitlers dækningsnavn i de tidlige år: Herr Wolf). Og han var der, om end med afbrydelser, lige til slutningen af 1944, hvor Den Røde Hær kom truende nær.

Midt ude i en afsides skov opbyggedes et kæmpemæssigt bunkeranlæg over jorden, et særpræget samfund med flere tusinde »indbyggere«. Hertil blev Stauffenberg indkaldt, når Hjemmehæren stod på dagsordenen. Det var den også den 20. juli 1944, og han fløj derud sammen med sin adjutant og med to bomber i mappen.

Lige siden slutningen af 1930'erne havde forskellige personer eller grupper haft planer om at komme Hitler til livs. Men hver gang gik et eller andet skævt, ofte ved de rene tilfældigheder. Dertil kom, at det i krigsårene blev næsten umuligt at komme Hitler nær. Men målet kom inden for rækkevidde med Stauffenbergs udnævnelse. Da han fløj til Ulveskansen den 20. juli 1944, var det allerede fjerde gang siden udnævnelsen ved månedens begyndelse.

Men trods Stauffenbergs militære dygtighed og store mod, lykkedes attentatet heller ikke denne gang. En række

Mindemuren i Plötzensee med 60-års dagens mange kranser.

ydre omstændigheder førte til, at han kun fik tid til at forberede den ene af de to medbragte bomber. Da han havde anbragt bomben under konferencebordet nær Hitler, flyttede en officer tasken med den, og konferencen med Hitler var flyttet fra den sædvanlige svære bunker til en let træbarak, hvorved trykket fra eksplosionen kunne slippe ud.

Men da var Stauffenberg allerede på vej ud til det fly, der skulle bringe ham tilbage til de medsamsvorne i Bendlerblock i Berlin. Det skete i den tro, at Hitler var dræbt ved eksplosionen, som han havde set på vejen væk. Men det var han ikke, og allerede tre timer efter kunne han velopløst byde den italienske diktator Mussolini velkommen på stedets jernbanestation og føle sig nærmest udødelig efter overlevelsen.

Tilbage i Berlin fulgte der nogle timer præget af usikkerhed, om Hitler var død eller ej, og om kuppet kunne gennemføres.

Ud på aftenen stod det klart, at »Føren« havde overlevet, og at den modige indsats var mislykket. Stauffenberg og tre andre blev af chefen for Hjemmehæren, generaloberst Fr. Fromm, beordret henrettet på stedet. Fromm kendte til kupplanerne, men efter at de var mislykket, ville han lukke munden på de sammensvornes ledere. Det hjalp ham dog ikke - han blev snart arresteret og henrettet i marts 1945. Hitler var vred over, at han havde berøvet ham muligheden for at mishandle og langsomt henrette de sammensvorne.

Gestapo og SS gik straks i gang med at

arrestere de mange, der havde deltaget aktivt i kupforberedelserne eller bare kendte mere eller mindre til dem. Kun få undslap, mens de mange pågrebne blev stillet for den berygtede dommer Roland Freisler i folkedomstolen »Volksgerechthof« og henrettet. Mange af deres familiemedlemmer blev genstand for »Sippenhaft«, hævn-arrestation med fængsling eller kz-lejr. Stauffenbergs kone kom således til kz-kvindelejren Ravensbrück og børnene sendt på institution.

I alt kostede 20. juli 1944 adskillige hundrede menneskeliv. I øjeblikket forgæves, men på længere sigt en indsats, der endnu i dag markerer, at nogle handlekraftige i Tyskland trods alt turde sætte sig op imod Nazi-tyranniet!

Erik Heimann Olsen

SENTENSER

Følelsen af en udført pligt, giver kraft til at tage fat på den næste.

Georg Eliot

Den, som tror på lykken, er lykkelig.

Fr. Hebbel

Julehilsener 2004

<i>Sachsenhausenforeningen</i>	<i>Erhvervshæmmede, Sydfyn</i>
<i>Theresienstadt-foreningen</i>	<i>Erhvervshæmmede, Sjælland</i>
<i>Allierede Krigssejleres Veteranforening</i>	<i>Erhvervshæmmede, Aalborg</i>
<i>Krigssejlergruppen 1939-45</i>	<i>Gestapofangerne, Randers</i>
<i>Amalienborgklubben</i>	<i>Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsestiden</i>
<i>Dachau-klubben</i>	<i>Hannover-Stöcken</i>
<i>Landsforeningen af Erhvervshæmmede</i>	<i>Horsørød-Stutthof</i>
<i>Erhvervshæmmede Sydøstjylland</i>	<i>Neuengammeforeningen</i>
<i>Erhvervshæmmede, Omegnen</i>	<i>Fédération Internationale des Résistants</i>
<i>Erhvervshæmmede, Esbjerg</i>	<i>Bernadottegården, Hadsund</i>
<i>Erhvervshæmmede, Odense</i>	<i>Bernadottegården, Roskilde</i>

Festligheder i anledning af 60-årsdagen for koncentrationlejren Dachau befrielse den 29. april 1945

Kære venner,

Til næste forår er det 60 år siden, enheder fra den amerikanske hær befriede koncentrationlejren Dachau. Antallet af overlevende, der kan komme til Dachau i denne anledning, er blevet mindre sammenlignet med 1995, da vi fejrede 50-årsdagen for befrielsen. Men vi håber naturligvis, at der vil komme så stor en delegation som mulig til Dachau fra hvert af de lande, der havde fanger i koncentrationslejren.

I den mellemliggende periode er der udarbejdet et nyt koncept for Dachau-mindestedet, som blev afsluttet med en stor, ny udstilling i foråret 2003. Den vedvarende internationale interesse for KZ-mindestedet, som afspejles gennem de vedvarende høje besøgstal, skal vise de overlevende ofre og deres efterkommere, at erindringen om koncentrationslejren og de ting, der skete der, vil blive husket.

Vi vil med denne skrivelse bekendtgøre, at forberedelserne nu vil blive påbegyndt. Vi vil allerede nu bede hver enkelt lejrslutning om at meddele os - uforpligtende og med cirkaantal - hvor mange deltagere der vil komme til Dachau til næste forår. Endvidere vil vi gerne vide, om vi skal tage os af ind-

kvartering. Selvom vi ikke kan påtage os at afholde de samlede rejse- og overnatningsomkostninger, vil vi dog være i stand til at yde økonomisk bistand. Vi har fra forbundsregeringen i Bayern fået tilsagn om, at vi vil kunne få økonomiske midler stillet til rådighed til dette formål.

Dr. Anna-Franziska von Schweinitz vil

stå for organiseringen og koordineringen vedrørende mindestedet og stiftelsen Bayerische Gedenkstätten. Hun vil fra den 1. oktober kontinuerligt hellige sig denne opgave. Det ville glæde os at høre fra Dem inden denne dato.

Venlig hilsen
Barbare Distel

Vedrørende Festligheder i anledning af lejrens 60 år for befrielsen der afholdes d. 29. april 2005 i lejren kan meddeles:

(Uddrag af brev modtaget d. 30.07.04 fra Dachaulejren.)

Vi vil med denne skrivelse bekendtgøre, at forberedelserne nu er påbegyndt. Vi vil nu bede hver lejrslutning om at meddele os - uforpligtende og med cirkaantal - hvor mange deltagere der vil komme til Dachau til næste forår.

Vi vil gerne vide, om vi skal tage os af indkvartering. Selv om vi ikke kan påtage os at afholde de samlede rejse- og overnatningsomkostninger.

Vi vil være i stand til at yde økonomisk bistand, da vi fra Forbundsregeringen i Bayern har fået tilsagn om støtte.

Tilmelding til

Niels Gravengaard
Randalsvej 4
7000 Fredericia
Tlf. 75 91 04 85

Mindeord

Den 2. oktober 2004 døde en af krigssejlerne, Carlo Lizier.

Han var født i København 11/09-1924 og blev 80 år.

For os her i Krigssejlernes Veteranforening Korsør, er det med stor sorg, at vi har mistet, meget brat, en af krigssejler medlemmerne, vores meget gode ven Carlo Lizier.

Som ung kom Carlo ud at sejle, og hele Anden Verdenskrig med livet som indsats var han mønstret i forskellige danske skibe, der sejlede for allierede og for England under engelsk flag, men senere fik skibene tilladelse til at sejle med det danske flag.

Han ydede sin tjeneste alle 5 år, som Anden Verdenskrig varede, og var også en af de heldige, der kom hjem til Danmark igen efter krigens rædsler. Senere blev han dekoreret med krigsmedaljer af den engelske regering som tak for sin indsats under krigen.

Da vi startede foreningen Allierede Krigssejleres Veteranforening Korsør, blev Carlo og hustru Else senere medlemmer af klubben.

Carlo blev kendt i foreningen, han var en god ven og kammerat, var altid meget interesseret og villig til at hjælpe ved de forskellige arrangementer og med ved alle de ture, som blev arrangeret fra foreningens side. Og med sin hustru Else besøgte han tit vores venner ovre i England (Newcastle), den by som Carlo og de danske søfolk havde deres forbund un-

der Anden Verdenskrig, den by som Carlo aldrig glemte at mindes.

Tidligere kammerater fra krigens tid og fra foreningen Allierede Krigssejlere vil altid mindes Carlo som et fint menneske og en god kollega, der altid var venlig og rar, så vi er mange, der vil savne ham, og endnu engang er det et stort tab for Allieredes Krigssejlernes Veteranforening Korsør.

Æret være hans minde.

Eigil B. Petersen
fra Krigssejlerforeningen Korsør

Senders liste

Med titlen Senders liste (en hentydning til Schindlers liste) fortæller Thomas Moser (Warszawa) i Frankfurter Rundschau om redningen af 2500 jødiske børn, der blev smuglet ud af Warszawas Ghetto og dermed blev reddet fra gaskamrene i Treblinka og Auschwitz.

Dengang organiserede en kvinde, Irena Sendler, redningsaktionen sammen med et lille dusin hjælpere. Irena Sendler, datter af en fattiglæge i Warszawa, gør ikke et stort nummer ud af sagen. Alene havde jeg aldrig klaret det, siger den 93 årige dame, som i dag bor på et alderdomshjem. Hun havde kun gjort det, som hendes far havde lært hende: Hvis et menneske er ved at drukne, så ræk det hånden.

Før krigen var Irena Sendler socialarbejder i Warszawa. Så kom tyskerne. 1. sept. 1939 overfaldt Værnemagten Polen og marcherede 4 uger senere ind i hovedstaden. Der boede dengang 1,3 mio., heraf 350.000 jøder.

Afgrænsninger af disse begyndte straks. 1. april 1940 opstod Ghettoen i Lodz, seks måneder senere i Warszawa. De indesluttedes forhold forværredes. Underernæring og sygdomme kostede hver måned tusinder af mennesker livet.

Sammen med pålidelige venner begyndte hun med at organisere hjælp til de fattigste. Med forfalskede papirer. Fra byens socialforvaltning skaffede hun midler. Direktøren for sundhedsmyndighederne hjalp hende at få lov at komme ind i ghettoen. Han gav dem passer-sedler som sanitetsarbejdere.

Tyskerne var bange for smitsomme sygdomme og overlod til de polske myndigheder at kontrollere, fortæller den gamle dame, hvis hvide hår deles af en sort stribe.

I ghettoen herskede helvede. På Hitlers ordre døde voksne og børn, mens hele verden tavst så til. Indtil 1942 var vold mod de indespærrede egentlig undtagelsen. Så startede i juli 1942 »Aktion Reinhard«. Det betød, at deportationerne af jøder til ødelæggelseslejrene begyndte. Indtil september havde man nået at fjerne 250.000.

Ved hjælp af de jødiske organisationer fik hun kontakt til de særligt hårdt ramte familier. Hun foreslog forældrene at smugle børnene ud og bringe dem i sikkerhed hos polske plejeforældre. Når forældrene havde besluttet sig til at skille sig fra børnene, kom det til forfærdelige scener. Mange gange sagde den ene for-

ælder grædende ja, men den anden bestemt nej.

Børnene blev smuglet ud i kartoner og sække eller under sæderne på sporvognene. Babyerne gav man sovemiddel og alligevel begyndte de at græde. Derfor tog man hver gang en hund med. Når den blev knebet, hylede den, så den overdøvede børnenes gråd. Viceværten ved en amtsbygning lige op til ghettoen åbnede en bagdør, når børnene kom og slusede dem sådan ind. Men senere forrådte en eller anden denne flugtvej.

Men endnu sværere end uds muglingen var det at skaffe et sikkert opholdssted på denne side af ghettomuren. Sendler, lederen af den polske jødiske hjælpeorganisation brugte kodeordet Jolanta.

Hun skaffede nye papirer, hun fandt pålidelige hjem og børnehjem.

Børnene måtte straks opgive deres jødiske skikke og accent og omstille sig til en »katolsk fortid.«

Irina Sendler noterede de gamle og nye navne for at bevare kontakten til fortiden og lette genforeningen for familierne efter krigen.

Oktober 1943 blev hun forrådt og arresteret. Det lykkedes hende at stikke listen med navne til en veninde. I fængslet brækkede Gestapo hendes arme. Hun har stadig arrene efter mishandlingen. Men hun røbede intet.

Hun var allerede dømt til døden, da det lykkedes hendes organisation at bestikke en Gestapomand til at løslade hende. Man meldte, at hun var blevet skudt. Først 2 måneder senere opdagede man bedrageriet og begyndte at lede efter hende.

Det må have været dyrt at købe hende fri, siger hun. Det var ikke så meget respekten for hendes arbejde, der fik dem til at betale, som angsten for at hun skulle dø, for ingen vidste, hvor listen var. Var hun død, havde enhver mulighed for at opspore de forsvundne børn været borte. Glasset med listen gravede hun senere sammen med en veninde ned i en have for senere efter krigen at overgive den til de jødiske organisationer. I dag befinder »Senders liste« sig i Israel.

I ghettoen dannedes efter de første store deportationer en kampgruppe. 19. jan. 1943 blev det omsider til åben opstand, da en ny transport skulle starte.

Indtil maj bød de overmagten bitter modstand. I den tid hjalp Irena Sendler også en tysk desertør. Han havde gemt sig i en kælder og ville ikke kæmpe læn-

gere. Jeg hjalp ham til civil tøj og med at flygte.

1965 fik hun tildelt Holocaust-medaljen, men først i 1983 kunne hun rejse til Israel for at plante et træ og få et gensyn med nogle af de reddede børn.

Hun får stadig breve fra »sine børn«, der sørger godt for hende. Selv har hun nu 2 børn. Som plejebarn hos Stanislaw Bussold, som havde hjulpet til med redningerne, levede Elzbieta Ficowska, som blev 17 år, før hun erfarede om sin jødiske herkomst. Trods store eftersøgninger med fotos kunne hun ikke finde sin familie, men gennem skolekammerater fik hun noget at vide om deres skæbne.

Moderen var død kort tid efter, at de var skiltes, hendes far blev skudt under en »omstigning« med toget, da han nægtede at stå på toget til Treblinka.

For mange af de reddede Holocaust-børn har det været en traumatisk oplevelse så sent at få vished. Mange fik først som 50-årige af deres plejeforældre sandheden, når disse lå for døden. Det var som at falde i et sort hul.

Foreningen »Holocaust-børnene« ønsker at nominere Irena Sendler til Nobelprisen.

Mahnruf,

Oversættelse Dagmar Mørk Jensen

Ansvarlig for masse mord: Ledende østrigsk SS-fører.

Funktionerne for de 59 højere SS-officerer, der stammede fra Østrig var fordelt således:

Det er bemærkelsesværdigt, at iflg. de sidste analyser var østrigere på høje positioner specielt højt i antal. 10 af 59 var lejrleger, yderligere 11 var også læger, selv om man ikke har bevist, at de virkede som sådan i lejrene. 8 af dem var lejrkommandanter. En var »beskyttelseslejrleder« i Buchenwald. 5 var enten kommandanter eller beskæftiget i vagtenheder. 3 var leder af byggemyndigheden i Auschwitz og to leder af »politisk afdeling« samme sted, en i Oranienburg.

Om de østrigere, der var lejrkommandanter ved man: Lejren »Aktion Reinhard« til udryddelse af polske jøder, var for størstedelen østrigsk ledet.

Måske hænger det sammen med, at Odilo Globocnik fra Kärnten havde ansvaret. Treblinka havde udelukkende østrigsk ledelse, det samme i Sobibor. Forløberen for Theresienstadt var østrigsk ledet.

Det samme Plazsow og Sajmiste.

Deraf følger at 1 til 1,3 mio ofre havde østrigske kommandanter som ansvarlige. Hertil kommer andre ansvarlige østrigske NS-forbrydere som Ernst Kaltenbrunner, Hanns Rauter og Arthur Sezz-Inquart.

Stefan Kupsa i Der neue Mannruf nr. 5-6/2004

Hun stod øverst på Gestapos liste.

Johanna Kirschner blev henrettet for 60 år siden.

9. juni 1944 kl. 13.00 blev Johanne Kirschner henrettet med guillotinen.

Roland Freisler, den frygtede jurist, havde dømt hende til døden for højforræderi. Hans domsbegrundelse, som han skreg ud i salen, beviser det mod, den konsekvens, denne socialdemokrat udviste:

»Den gamle socialdemokrat har i mange år som emigrant plaget vort land med marxistisk højforræderi, og har videregivet spionagenyheder. Hun blev allerede for år siden udstødt af vort land med skam og skændsel. Derfor bliver hun æreløs straffet med døden«.

Denne dom er til evig ære for Johanne Kirschner, sagde Oscar Lafontaine som ministerpræsident ved en mindehøjtidelighed.

Saarland, som endnu ikke hørte til Tyskland, var hendes første mål ved flugten fra Frankfurt a.M. Hun hjalp flygtninge, drog omsorg for for emigranter. Formidlede informationer til illegalt arbejdende socialdemokrater.

Da Saarland i 1935 stemte for tilslutning til Tyskland, flygtede hun videre til Frankrig og fortsatte arbejdet. Da Værnemagten marcherede ind i Frankrig, måtte hun videre til Sydfrankrig. I 1942 udleverede Petain-Regimet hende til Tyskland. Efter Gestapoforhør kom hun til Plötzensee. Johanne Kirschner blev ikke glemt, som så mange andre. Modstandere i Frankfurt mindes hende med Johanne-Kirschner-Alders-stiftelsen, oprettet af Magistraten, ligesom hun er udmærket med Antifa-medaljen.

Antifa April/Maj 04

Det hjælper ikke kun at græde

Da min kone og jeg 1. maj 1978 for første gang besøgte mordstedet i skolen ved Bullenhusen Damm, tog en gammel kone

min kones arm og sagde: Det hjælper ikke blot at græde. Man må også kæmpe.

Den lære har vi aldrig glemt. Børnene var kommet fra Auschwitz, mellem 5 og 12 år gamle. 10 drenge og 10 piger. Lægen Kurt Heissmeyer i Neuengamme foretog frygtelige eksperimenter med dem.

Han sprøjtede dem med tuberkulosebakterier og lod deres lymfekirtler bortoperere. 20. april 1945, da de engelske tropper endnu var 6 km fra lejren, lod han dem hænge i Bullenhusen Damm, midt i det sønderbombede område. Det ufattelige var, at disse mord blev glemt, kun en lille gruppe medfanger mødtes hvert år og spurgte sig selv: Findes der et eller andet sted forældre, der ikke aner, hvad der er sket med deres børn?

En medfange havde noteret sig deres navne og hvilket land, de var kommet fra. Der fandtes et billede fra eksperimenterne, men hvem på billedet var hvem? De blev efterlyst i mange lande og langsomt fandt vi spor, i Paris, i Amsterdam og i Tel Aviv. Nogle blev identificeret, mange ved et tilfælde. Den 19. april 1984 stod vi sammen med venner bl.a. fra Italien med blomster. To af dem viste deres tatoveringer: 765 515 og 765 616 fra Auschwitz. 20. april 1985 står en italiensk mor der og siger: jeg vil ikke tro, min søn er død. Jeg vil blive meget gammel, så han har en mor, når han vender tilbage.

Vi fandt det meget sørgeligt, da hun døde i Neapel i 1988. Møderne med de pårørende er for os de største begivenheder i vort liv. Ikke kun fordi vi er venner, men først og fremmest fordi vi har kæmpet mod en fælles fjende, fascismen, netop for at børn ikke igen skal myrdes.

I mellemtiden er flere gader i bydelen Burgwedel blev opkaldt efter børnene. Hvert år på dødsdagen hæfter skolebørn blomster ved gadeskiltene. Vi leder endnu, men af 20 børn har vi fundet pårørende til de 15. Mange af dem kommer hvert år til Hamburg. Alle er blevet vore venner.

Giinther Schwarberg i Antifa juni/juli 04

Fra Ålesund til Sachsenhausen

De tyske besættede i Norge deporterede 2500 politiske fanger til KZ Sachsenhausen. Den unge historiker Anette Storeide rejste fra Ålesund til Tyskland.

Hun havde i skolen hørt en Sachsenhausen-fange berette, og da hun senere

studerede ved Humboldt-Universitetet i Berlin, var vejen til Sachsenhausen ikke lang.

Det første besøg derude gav en speciel følelse, og 3-4 år senere havde den ikke forladt hende, så hun sluttede med et års fredstjeneste i »Aktion Sühnezeichen.« Da havde hun lejlighed til at tale med besøgende, forhenværende fanger, men de er efterhånden over 80.

Ved en udstilling i lejren i 2003, havde man skildret 24 fangers tilværelse, kommet fra forskellige lande, hvilket passede fint til hendes doktorarbejde, der omhandlede »de litterære vidnesbyrd om fhv. norske KZ fanger fra Sachsenhausen«.

Brandenburgs kulturminister roste nordmændene for deres indsats omkring lejren. Allerede i den første regering efter besættelsen sad 3 norske tidligere »Sachsenhausern«.

Blikfang for udstillingen er en model af Akershus fra Oslo, der nu er museum. I indvielsen deltog den norske forsvarsminister Kristin Krohn Devold, ledsaget af 40 overlevende.

Ca. 10.000 nordmænd deporteredes til Tyskland, herunder 2496 til Sachsenhausen. Halvdelen var socialdemokrater, resten kommunister.

De to af ministrene var Ejnar Gerhardsen og Svend Oftedal, mindre kendt var tidl. arbejdsminister Johan Strand Johansen. Han led meget under følgerne af opholdet i Sachsenhausen, og vendte efter et kurophold i Sovjetunionen ikke tilbage til Norge. Han døde i 1970 i Moskva og blev begravet der. Af andre nordmænd i Sachsenhausen er i Danmark særlig Trygve Bratteli kendt. Han nåede hjem med Bernadotteaktionen og gik straks med liv og sjæl ind i politik. Da han tabte afstemningen om Norges indtræden i EU, trådte han tilbage.

På udstillingen ser man ham på foto sammen med han ven Willy Brandt og DDRs statschef Eric Honecker.

Dette arbejde har betydet meget for den unge norske videnskabsmand, der håber at kunne fortsætte arbejdet med at gøre det norske modstandsarbejde bekendt.

Uddrag af artikel i »Neues Deutschland« Berlin om Anette Storeide

Feriehuset på Kegnæs solgt

Kammeraternes Hjælpefond har i over 50 år ejet et hus på Kegnæs. Huset har gennem årene været udlånt til en lang række gamle KZ-fanger, andre gamle Gestapo-fanger, langtidsillegale eller danske krigssejlere, der sejlede under allieret flag under 2. verdenskrig. De har alle nydt godt af en uges ophold her sammen med deres familie.

Pr. 1. september i år er huset solgt til en lokal mand, der er vokset op på Als, og som selv er søn af en modstandsmand, så han overtager huset med respekt for dets specielle historie.

Kammeraternes Hjælpefond (KH) blev stiftet i 1946. Stifterne var tidligere KZ-fanger, som under mottoet »Raske kammerater hjælper syge« indsamlede penge for at kunne yde hjælp til de kammerater, som var vendt hjem med et ødelagt helbred, eller til enkerne efter dem, der ikke vendte hjem. I første omgang bestod hjælpen især af pengegaver, men i 1951 købte KH også huset på Kegnæs.

Det var et hvidkalket, stråtektet hus, som i 1951 blev købt for 12.000 kr. Den tidligere ejer var en pastor Madsen fra Sønderborg, som selv var gammel modstandsmand, og som havde stor sympati for KHs arbejde.

I 1966 blev huset sat ekstra i stand. Der blev bl.a. installeret oliefyr, hvilket forlængede sæsonen - faktisk til hele året. En mere bekvem trappe forbedrede adgangen til 1. sal, hvor der også blev indrettet et ekstra badeværelse. Der var herefter 3 dobbelt- og et enkeltværelse, dvs. plads til 7 overnattende personer. To badeværelser, et på hver etage, et stort spisekøkken og en hyggelig stue med trævægge med et stort spisebord og mangelige stole foran et lille tv-apparat og et musikanlæg. En automattelefon sikrede kontakten til omverdenen, især før i tiden, da man ikke havde mobiltelefon. I den store have var der mulighed for at spise ude på lune dage. Med base i Kegnæs-huset kunne man opleve de historiske og naturskønne områder nord og syd for grænsen. En hel række gæstebøger beretter om glade og oplevelsesrige ophold, hvor kammeraterne sammen med børn, børnebørn og endda oldebørn har nydt freden sammen.

Der findes ikke nogen samlet statistik over, hvor mange mennesker, der gennem årene har holdt ferie i Kegnæs-huset. Et skøn, der bygger på optegnelser fra 1980 til i dag, peger på, at der nok i alt har været omkring 10.000 brugere i perioden 1951-2004.

*Kegnæshuset, det formentlig mest fotograferede hus i dette område.
Foto: Aase Beck Eigenbroth.*

De første mange år udlåntes huset specielt til hjemvendte KZ-fanger med ar på krop og sind efter opholdet i lejrene. Senere kom også de langtidsillegale og krigssejlerne med i ansøgerskaren. Presset var naturligvis størst de første år - ofte måtte man leje et ekstra sommerhus i nærheden for at få plads til et rimeligt antal af ansøgerne. I mange år var reglen også, at den samme kammerat højst kunne låne huset hvert 3. år.

I de senere år er ansøgerskaren støt og roligt blevet mindre, og gennemsnitsalderen for brugerne over 80 år. Derfor har KH indset, at huset har opfyldt sin mission, og at det var tid at slutte dette kapitel af fondens historie.

Det var også Kammeraternes Hjælpefond, som i 49 år udgav bladet Pigtråd-Gestapofangen. Redaktør var skoleinspektør Johannes Fosmark, som senest

boede i Silkeborg. Efter hans død opgav KH at udgive bladet, som videreførtes af andre foreninger under navnet Modstandskampen.

Efter salget af Kegnæs-huset har KH kun en vigtig hovedopgave tilbage, nemlig højtideligholdelsen af 4. maj i Mindelunden i Ryvangen, et arrangement, som afvikles i samarbejde med Hjemmeværnet. Det er KHs mål at fastholde den tradition, så længe der er mennesker, som vil samles der på denne historiske aften. Det er i dag ikke alene modstandsfolkene egen generation, der kommer, men også deres børn og børnebørn og mange andre unge, som føler det er vigtigt at være med til at mindes den begivenhed, der fandt sted længe før de blev født.

Aase Beck Eigenbroth

Den 30. august 2004 holdt Kegnæs-udvalget sit sidste møde i huset. Fra venstre ses: Karen Iversen, Mogens Dyre, Erik Hauberg, Poul Skjoldborg, Christian Hell og Aase Beck Eigenbroth. Foto: Birgit Hell.

Mindestenen ved Rorup

Den 9. august mødtes ca. 20 tidligere modstandsfolk og fanger fra Bernadottegården med 10-12 tidligere medlemmer af Holger Danske ved Rorup-stenen (se Modstandskampen nr. 4) for at mindes de 11 modstandsfolk fra BOPA og Holger Danske, som blev skudt ned på dette sted.

Efter en kort velkomst sang forsamlingen »Jeg elsker de grønne lunde«, hvorefter sognepræst ved Rorup-Glim kirke, Marianne Kristensen, holdt en bevæget tale, hvori hun mindedes de 11 unge mænd, inden hun fortsatte ... »Hvorfor samles vi her 60 år efter? Det gør vi for at mindes de unges mod og taperhed mod uretten og ondskaben.

I, som var med dengang, og I, som levede under besættelsen, oplevede uretten på krop og sjæl.

Vi samles, fordi det er vigtigt, at nutiden mødes med fortiden. De næste generationer må ikke glemme, hvad ondskab og krig kan føre med sig af overgreb, ligegyldighed og uret. .... Nutiden viser os, at ondskaben lurker under overfladen. I Irak ser vi eksempler på, at der også dér bliver begået uret mod den enkelte. Den samme angst og fortvivelse, som I, der var med den gang, oplevede, kan også ramme en ny generation. Men både historien og nutiden vidner om, at det gør en forskel at kæmpe mod uretten. Så mennesker kan omgås hinanden i næstekærlighed, respekt og venskab. Dette mod, at kæmpe for det gode, besad disse

Denne smukke natursten med navnene på de dræbte og med de Erhvervshæmmedes krans. Kan det være mere højtideligt? Foto: MHN.

11 unge mænd. Vi nedlægger en krans, idet vi vil mindes disse 11 unge mænd.

Æret være deres minde.

Guds fred med vore døde i Danmarks rosegård.

Guds fred med dem, der bløde af dybe hjertesår.«

Der blev lagt blomster og krans af deltagerne, inden vi sluttede højtideligheden med at synge »Altid frejdig, når du går...«

Emmy Reitoft takkede for deltagelsen og inviterede deltagerne til et lille kaffebord på Bernadottegården.

Mogens Henrik Nielsen

Sognepræst Marianne Kristensen taler foran Rorupstenen. Foto: MHN.

Læserbreve

Vi får nogle stykker - ikke så mange, men læserbreve som det i sidste nr. om Berlusconi er ikke rimeligt.

Brevet postulerer at vi åbenbart, citerer »Modstandskampen glædeligt istemmer sjakalernes hylekor osv.« citat slut.

Vi »plukker« fra andre landes modstandsblade, så vore læsere er orienterede om, hvad der skrives.

Vi er ikke noget hylekor.

Red.

Bernadottegården Roskilde

29. august 2004

I dejligt solskinsvejr fejrede Bernadottegården sin 28. fødselsdag med sang, tale og blomsternedlægning ved Bernadottes mindesten.

35-40 beboere, personaler og andre mødtes kl. 11 foran Bernadottegården. Efter en kort velkomst blev beboerfanen ført frem af den 95-årige Doris Køster, som havde et par hjælpere til at assistere. Efter at vi havde sunget »En lærke letted«, en af vore mange dejlige fædrelandssange, blev ordet givet til Hans Bøjlund, Kolding. Hans er tidligere fange fra Neuengamme og div. underlejr og talte om kammeratskabet, der kunne hjælpe gennem en vanskelig periode, hvor f.eks. en kammerat havde brugt bestikkelse for at få en ven overflyttet til et arbejde, hvor han havde mulighed for at overleve.

Men også om de små lysglimt i mørket, man kunne opleve på uventede steder. Som f.eks. en cigaret, der blev stukket en i hånden af en vagt. Hans lagde vægt på vigtigheden af at fortælle de unge om den tid og de oplevelser, vi havde. Hans tale kunne naturligvis ikke undgå at berøre alle, da han på baggrund af sine oplevelser fokuserede på sit liv og på tiden efter, hvor han prøvede at finde de positive sider af tilværelsen.

Doris Køster, 97 år, fører fanen frem ved højtideligheden assisteret af Else Drejer og Per Johansen. Foto: MHN.

Jytte Sass og Jørgen Peter Jørgensen på vej til afsøringen af mindeskriptet for »Bullenhuser Damm Børnene«. Foto: MHN.

Efter endnu en sang blev der lagt blomster fra Bernadottegården, Bernadottegårdens Venner m.fl.

Arrangementet sluttede med Frihedssangen »En vinter lang, mørk og hård ...« inden Emmy Reitofte takkede de fremmødte for deres trofasthed mod Berna-

dottegårdens arrangementer, inden hun bad om, at fanen blev ført tilbage.

Bullenhuser Damm

Om eftermiddagen mødtes man igen. I forbindelse med en donation til Bernadottegårdens Beboerfond, givet af Jørgen Peter Jørgensen, Bernadotteparken, blev Frode Thomsens lejlighed i blok 2 navngivet. På en plade ved lejlighedens indgang står der »Bullenhuser Damm« og et indrammet skrift fortæller om massakren på 20 jødiske børn på skolen i Bullenhuser Damm, Hamburg. Børnene var ført fra Auschwitz til Neuengamme for at blive brugt til medicinske forsøg, udført af tyske SS-læger. Da krigen nærmede sig sin afslutning blev børnene samt deres 4 hjælpere - to hollændere og to franske læger - myrdet i skolens kælder den 20. april 1945 sammen med 24 sovjetiske krigsfanger.

Skolen blev brugt af SS som underlejr for Neuengamme og den næste morgen blev to danske fanger sat til at lægge de mange lig ud i skolens cykelskur, inden de blev ført til krematoriet i Neuengamme.

En af disse fanger var Jørgen Peter Jørgensen.

I dag er der bag skolen plantet en rosenhave. På muren omkring haven er der opsat tavler med billeder af de 20 børn og deres navne. På en tavle står der

Hans Bøjlund holder talen ved Bernadottes mindesten. Foto: MHN.

Jørgen Peter Jørgensen afslører mindeskriftet for »Bullenhuser Damm« børnene.
Foto: MHN.

»Her står du - tavs, dog - når du går herfra - så tal«.

Efter en kort velkomst fortalte MHN om børnene og deres skæbne, inden han bad Jørgen Peter om at afsløre mindedeplade og mindeskriftet. Efter afsløringen mindedes Jørgen Peter den forfærdelige begivenhed, som han aldrig kan glemme, hvorefter han overrakte en check til Fonden. Forsamlingen sang derpå »Lille Guds barn hvad skader dig« inden Emmy Reitoft takkede Jørgen Peter og de mange deltagere og derefter bød på et lille glas.

Da den 29. august i år faldt på en søndag og dermed en fridag for personalet, var den traditionelle fællesspisning med underholdning udsat til næste dag. Alle beboere, som havde mulighed for at komme med, blev hjulpet ned til de festligt dækkede borde i blok 4, hvor også daghjemsbrugerne deltog. Der var flere

end 100 deltagere. Middagen var for en gangs skyld fremstillet af Bernadottegården eget køkken og personale - og den faldt i beboernes smag. Forloren hare med sødt og surt og bagefter dessert. Beboerfonden gav et glas god rødvin til maden. Inden kaffen med chokolade blev vi underholdt af Studenter-sangernes Seniorkor, som gav en afdeling danske sange stående oppe på 1. sal. Denne placering giver en hel fantastisk dejlig akustik og lyd. Det er ikke første gang og forhåbentlig heller ikke sidste gang, at vi skal høre dette kor på Bernadottegården.

Alle var glade for deres sang og de måtte give flere ekstranumre, før vi kunne slippe dem. Emmy Reitoft takkede alle og ikke mindst sangerne for den gode dag, inden vi sluttede dagen med »De nære ting«.

MHN.

95 årige Ragnhild Olsen lægger blomster efter talen af Hans Bøjlund. Foto: MHN.

SENTENSER

Når ondskaben opleves som svigt, er svigtet ikke kun ondt - men bevidst ondt.

K.C

Visse åndelige værdier opleves som tro på et eller andet. Vantro findes ikke.

K.C

Historien opfattes forskelligt af den, der lever i historien, og den, der lever af historien. De kan begge have ret, men har det sjældent.

K.C

Trygheden er den havn, vi alle ønsker at leve i, indtil den gør os vanvittige.

Mennesket må forandringen.

K.C.

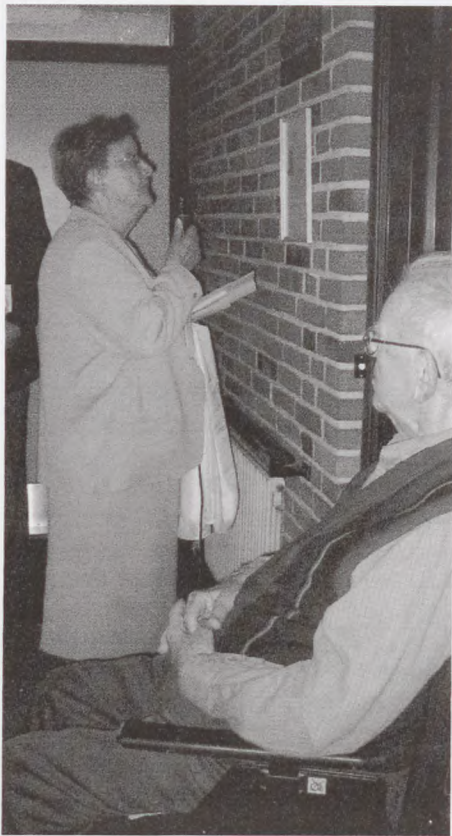
I demokratierne bestemmer folkeviljen. I diktaturerne det rå og brutale ofte understøttet af en viljeløs tro.

K.C

Der opstår tomhed, hvor håbet dør.

Leonardo da Vinci

ALEX BINNEBALLES FOND

Anna Østergaard taler ved mindepladen.
Foto: MHN.

Alex Binneballes Fond navngav torsdag den 9. september en bolig på Bernadottegården i Roskilde med fondens navn i forbindelse med en donation.

3 bestyrelsesmedlemmer for fonden, Anna Østergaard, Viggo Poulsen og formanden, Jørgen Pedersen, mødtes med ca. 30 beboere og personaler ved Frode Thomsens bolig i blok 2.

Anna Østergaard motiverede mindepladen med fondens navn og det indrammede mindeskift, inden hun foretog afsløringen, hvorefter hun oplæste skriftet.

Alex Binneballe var ansat ved politiet, da han blev arresteret af tyskerne i forbindelse med en våbentransport den 25. oktober 1944. Han blev efter forhør overført til Frøslevlejren, hvorfra han i december 1944 kom på transport til Neuengamme og siden til udekommandoen Dalum nær den hollandske grænse.

Alex Binneballe vendte tilbage til Neuengamme den 17. marts 1945 og blev den 10. april overført til Frøslevlejren. Herfra gik turen til Sverige, og han kom så tilbage til Danmark den 7. maj. Alex Binneballe begyndte igen i politiet, efter at det var begyndt tjenesten.

I 1972 var Alex Binneballe sammen

med flere modstandsfolk initiativtager til køb af en nedlagt landbrugsejendom i Hinding i Thy. Ejendommen blev indrettet til feriebolig for tidligere modstandsfolk og fik navnet »Nors Hovedgaard«. Alex Binneballe bestred posten som formand i de 27 år gården eksisterede. I den periode hjalp han mange kammerater, der havde været udsat for de samme prøvelser som han selv, ligesom han hjalp en del enker og børn, som stod uden forsørger.

Nors Hovedgaard blev afviklet den 1. november 1999 og formuen blev anbragt i en nyoprettet fond med navnet »Alex Binneballes Fond«.

Derefter overrakte Anna Østergaard en kuvert med pengegaven til Bernadottegårdens Beboerfond ved Mogens Henrik Nielsen, som takkede og forsikrede, at pengene ville blive brugt i den ånd, de var givet. Som en erindring om dagen overrakte MHN derefter en platte med Bernadottegården på til Frode Thomsen.

Efter en fællessang takkede Emmy Reitoft de mange deltagere ved donationen og indbød til slut alle til et lille glas.

Mogens Henrik Nielsen

Mindeord

Svend Aage Holm-Sørensen, modstandsmand, 91

Stifteren af RCT og IRCT, Inge Genefke, og professor Bent Sørensen skriver mindeord:

Svend Aage Holm-Sørensen, én af vore helte fra modstandskampen mod Nazi-Tyskland er ikke mere. Han døde i Spanien, 91 år, og blev bisat i Riisskov Kirke 19. juli.

Ja, for vi havde, og har stadig blandt os helte. Mennesker, der som Svend Aage Holm-Sørensen vurderede, analyserede, konkretiserede, handlede - og betalte prisen. Vi andre inkasserede deres sejr.

Svend Aage Holm-Sørensen var ikke »bare« utrolig modig og effektiv i hjælpen til de danske jøder. Han var med i sprængninger (Kastrup), var også med til at redde danske kunstnere og deres familier (blandt andre Freddie og Bjerke-Petersen), var instrumentel i at

skabe kontakt mellem mange forskellige grupper.

I »Foråret 1945« (Forlaget Delta Systems, København 1995) beskrives dette arbejde, samt arrestationen, torturen, Neuengamme, »de Hvide Busser« - med en fantastisk, refleksiv, intellektuel, humoristisk menneskelighed sjældent oplevet. »Foråret 1945« er ifølge vores mening den bedste bog om modstandsbevægelsen. Den giver samtidig et morsomt og interessant tilbageblik på andre dele af Svend Aage Holm-Sørensens fantastiske liv. Blandt andet hans tid som elitesportsmand inden for ro-sporten (i »Firer uden«) og hans deltagelse i De olympiske Lege 1936 og 1948.

Som Svend Aage selv sagde, er der monotone beskrivelser af KZ-lejr-fangens oplevelser, brutaliteten, bestialiteten, som var hverdagen. »Men historien handler mest om vilje, evne, håb,

fantasi, tro, tolerance, hensyn, kærlighed, kammeratskab, optimisme og alverdens held.«

De mange farlige situationer, han befandt sig i, beskrives ikke blot på det smukkeste dansk, spændende og menneskeligt, men også humoristisk, sådan som hans venner kendte ham. Man kan kun føle dyb ydmyghed overfor denne modige og generøse mand.

I sidste ende var angrebene på besættelsesmagten et forsvar. Et forsvar for retten til at kunne være medbestemmende om sin tilværelse, i et system, som man selv havde været med til at vælge. Det virkede rigtigt og naturligt at gå til modstand dengang, og det vil det også i dag givet de samme omstændigheder.

Et fornemt liv er slut. Vi bøjer hovedet i taknemlighed over at have kendt ham.

Frøslev den 6. - 8. august

Indvielse af tårn 5

Årets Frøslev-stævne var præget af, at det var 60 år siden, at Frøslevlejren blev etableret med indflytning af ca. 750 fanger den 13. august 1944. Der deltog på dette stævne tidligere fanger, som havde været med på turen fra Horserød, som foregik dels pr. skib og dels pr. bil. Fra Roskilde deltog i år 10 medlemmer med tilknytning til Bernadottegården og Bernadotteparken, og de havde som alle andre deltagere en dejlig tur i det gode sommervejr.

Lørdag formiddag var der en overdragelse af det genrejste Tårn 5 ved sydporten, som er en tro kopi af det oprindelige tårn. Højtideligheden blev indledt af medlemmer af Padborg Jernbaneorkester, hvorefter Karen Nymand Nielsen bød velkommen, og der blev foretaget en faneopstilling. Giveren af tårnet, Jørgen Pedersen, som nu bor i Californien, motiverede sin gave med, at han selv var fange i Frøslev i 1944-45, og at oplevelserne fra den gang med deportationer i tidlige morgentimer havde gjort, at han gerne ville mindes den tid med denne gave, som kunne være med til at fortælle nutiden om den tid. Efter en fællessang: »En vinter lang og mørk og hård«, tak-

kede et bestyrelsesmedlem fra Frøslevlejrens museum for gaven, og man sang »I Danmark er jeg født« inden en repræsentant for den selvejende Institution Frøslevlejren holdt en tale om Frøslevlejrens betydning.

Højtideligheden sluttede med at alle sang: »Altid frejdig, når du går«. Som afslutning blæste et medlem af orkesteret »The last post«.

Om eftermiddagen var der som sædvanlig koncert ved Padborg Jernbaneorkester, inden formanden Leif Nielsen bød velkommen til alle deltagere. Efter borgmester Jens Aa. Helmigs velkomst til Bov kommune var der kransenedlægning, inden blev der holdt en lille andagt. Efter kaffen holdt major Lars Christensen et foredrag om de danske styrker i Irak og deres arbejdsvilkår og de vanskelige forhold, de må leve under.

Om aftenen holdt formanden for Frihedskampens Veteraner, Jørgen H. Barfod, et foredrag om sin tid i Frøslev og tyske lejre.

Søndag begyndte med flaghejsning og musiktime, hvor deltagerne fik rørt stemmebåndene, inden den årlige generalforsamling begyndte. Formanden be-

Det genrejste Tårn 5. Foto: MHN.

klagede i sin beretning, at deltagerantallet er stadig faldende, men at det vel er, hvad vi kan vente.

Stævnet sluttede med frokost, inden hjemturen begyndte.

Mogens Henrik Nielsen

Jørgen Pedersen ved overrækkelsen af sin gave: Det genrejste tårn. Foto: MHN.

Pressemeddelelse

Officiel indvielse af vagttårn i Frøslevlejren ved Padborg

Lørdag den 7. august, omtrent på 60-årsdagen for den tyske besættelsesmagts ibrugtagelse af Frøslevlejren, indvies et genrejst vagttårn i den lejr, der står som et af de stærkeste symboler på tysk besættelse og dansk modstand. Fra august 1944 til maj 1945 passerede ca. 12.000 danske fanger Frøslevlejren.

Initiativet og de økonomiske midler til genrejsningen af vagttårn 5 kommer fra den tidligere fange Jørgen Pe-

dersen, der nu er bosat i Californien. Jørgen Pedersen vil selv være til stede ved indvielsen og overdrage vagttårnet til Frøslevlejren. Desuden vil der være taler ved repræsentanter for Den Selvejende Institution Frøslevlejren og for Frøslevlejrens Museum/Nationalmuseet.

Indvielsen af vagttårnet finder sted kl. 10 ved Frøslevlejrens hovedport. Alle interesserede er velkomne.

BØGER

»Jeg gik mig over Sø og Land«

Erindringer

af G. Sandemann Rasmussen.

246 sider, pris kr. 250,-

Forlag Klim.

Allerede i forordet får vi et indtryk af manden - fortolkeren - selv om han ud af ganske få havde mulighed for at vende tilbage til Danmark fra det neutrale Portugal, hvor han sejlede til efter 9. april 1940.

Han valgte at sejle for de allierede.

De første 67 sider handler om G.S.R.s barndom i Horsens, med alle de sjove bemærkninger som børn (såkaldte proletarbørn) anvender og i et sprog og med en kultur, som ofte nedværdigende benævnes »Arbejder-kultur«.

Den politiske uro i 30'ernes Wall-Street-arbejdsløshed og sidst i 30'erne den spanske Borgerkrig - Hitlers indmarch i Østrig og Sudeterlandet. Stau-nings valgsejr og hermed hans tale om et respektabelt hensyn »til den store nabo mod syd« gav dermed danske journalister blød mundkurv på. Sådant en rigtig hverken/eller løsning.

Lidt om skolegang og arbejdstid for en arbejderdreng får vi også. I skole 6 timer om dagen, 6 dage om ugen, bydreng 3 timer om dagen dog fredag & lørdag 5-6 timer. Hvor har tiden ændret sig. Første påmønstring var en motorskonnert, delvis som kok men reelt som alt-mulig-

mand, han bemærker sig, at sproget er noget saftigt om bord.

Sejlads på Tyskland, hvor den spirende nazisme viste sig med »Heil Hitler« hilsen, marchering med spader m.v. huede ikke G.S.R. Den 7. april 1940 var G.S.R. forhyret på det danske skib Nancy, han nævner også Færøerne samt meget andet, lastede bl.a. kul i Swansea. På vej hjem til Danmark den 9. april og dermed besættelsen, skibsråd med 3 forslag: 1 til U.S.A. 2. England 3. Færøerne. 15 stemmer for Færøerne og med dette har flertallet valgt.

Skibet bliver opbragt af en engelsk trawler. Med i krigen og hvad så!

Skibet er nu britisk, men en uge senere bliver det fransk og skal til Casablanca. Nyt skibsråd og nu flertal for Portugal. Så gik tiden.

For os der ikke ville til det tyskbesatte Danmark - med at vente - vente på hvad?

Smuglingen af mennesker fra Marseille til Gibraltar er et interessant afsnit som vi forstår det, det »kværner stadig« - også likvidering af en stikker er her beskrevet.

Endelig i et engelsk skib - ganske vist som »blind passenger«, først til Gibraltar her lidt i fængsel, så engelsk krigssejler. Sejlads i konvoj med flere torpederede skibe, men G.S.R. slap og gik i havn i Glasgow. Alle fik landlov dog ikke forfatteren - han var alien. Blev ført til London af politiet i lejr - med daglige forhør, dog løsladt 5 dage senere.

Der var krig og Danmark var ikke den store allierede dengang. Der gives nu et godt billede af konvojsejlads fra U.S.A. til England til Murmansk i Sovjetunionen, her mener forfatteren, citat: »Medvirkende til den svage beskyttelse af Murmanskkonvojerne var måske Churchills ulyst til at støtte Sovjetunionen mere end højst nødvendigt. Mange mener, at Churchill allerede under krigen lagde fundamentet til Den kolde Krig.

Støtten til Sovjetunionen var Roosevelts projekt«.

Vi hører om sejlads på Italien, om invasionen i Frankrig og om G.S.R.s videre færd, hvor han ender som cand. mag fra Århus universitet.

En morsom, tænksom - sprogmæssigt saftig erindringsbog. En krigssejler værdigt.

Kaj Christensen

I Kajakkens kølvand

af Harry Henriksen.

63 A-4 sider illustreret.

Forlag Hjemmeværnsmuseet.

Pris: Kr. 50.00+ forsendelse.

Bogen - der ikke handler om Besættelsetiden - dog lidt om modstandsarbejdet, arrestationen og Frøslevlejren og sidst Neuengamme, handler mere om HHs frivillige indrullering i den engelske hær, vel mest for at anvende denne tid som en psykologisk traumereparatur.

Der var ikke psykologisk hjælp til at bearbejde disse traumer, vi kom hjem med i 1945.

HH har baseret bogen på dagsbogsop-tegnelser, og som sådan skal den læses.

Overskudet er doneret Frøslevlejrens Venners Fond og bogen bestilles på tlf. nr. 74 67 68 38 og betales til: HJV Museet Venner/ Kiosk v/ JT Lauridsen Ryttersgabsvej 10 H, 6330 Padborg.

Mindeord

Den 13. september døde
Julius Berndt, Aabenraa.

Det var mig forundt at lære Julius at kende.

Julius havde en stor livserfaring og en bestemt overbevisning om, hvad der er rigtigt og forkert. Hans ligefremme måde gjorde det nemt at snakke med ham, også de sidste år, hvor han rent ud sagde, når han havde det dårligt, men alligevel havde overskud til en lille diskussion.

Mojn Julius!

Anni Mørk

Alle vore abonnenter ønskes
en rigtig glædelig jul
og et godt nytår.

Redaktionen

Digt

Jeg sidder i dødens have
og tænker taknemligt tilbage
mon kammeraterne har det som jeg
når de mindes de dage i maj

At bekæmpe nazismen det var vigtigt
Vi vidste godt det var livet det gjaldt
men hvorfor skulle det være mig der faldt.

Vi synes selv at vi klared os flot
dog skete der ting som ikke var godt
tre gange tog vi liv uden dom
det plager mig tit som et strammende bånd

Vi var taget og vidste vi skulle skydes
siden har vi vist at livet skal nydes
så hver gang det er 4.maj
siger jeg til lykke med mig.

Jeg kæmpede mod den tyske hær
jeg kæmpede for det jeg havde kært
nu står jeg her ved flygtninge grave
og mine tanker går tilbage

De mange flygtninge der ligger her
har også haft noget de havde kært
de har troet og håbet med længsel
nu ligger de her i evig glemsel

De mistede alt og kom aldrig hjem
nu står jeg her og har ondt af dem
jeg tænker på dem og deres kære
hvor er det rædsomt flygtning at være

Jeg tænker på de kammerater der faldt
og på dem der i KZ aldrig kom hjem
jeg håber og tror at der også er tyskere
der tænker på dem.

K.K

Red. har navn og adresse

Returneres ved varig
 adresseændring til:
 Dagmar Mørk Jensen
 Damms Teglgård 20, 1 th
 6200 Aabenraa

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE

FRA FRIHEDSKAMPEN

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl,
 Herskindsgade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92
 Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV,
 tlf. 98 18 58 18, åbent torsdag 10-16. Åbent for
 kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Esbjerg afd.: Fmd.: Gerth Andersen,
 Højtoftevej 2, 6700 Esbjerg, tlf. 75 13 28 40.
 Kontor: Gammel Fritidscenter,
 Grønnevangsvej (ved Østerbycentret),
 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag 14-17.

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
 Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02
 Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen, Strandvej 35,
 Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47 53 02 48,
 giro 8011788, sociale sager v/Hans Otte,
 Smakkegårdsvej 165, 2820 Gentofte,
 tlf./fax 39 65 59 07.

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
 Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13
 Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
 3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen,
 Bruuns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Kaj Eilertsen,
 Chr. VII Vej 14, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 22 90.

Kasserer: Birgit Lund,
 Skovparken 76 B, 6000 Kolding,
 tlf. 75 53 73 53.

Kontor: Vendersgade 28
 Åbent tirsdag 14-16

Århus afd.:

Kontaktperson: Bruno Bøtker,
 Palludan-Møllers Vej 63,2 TH
 8210 Århus V
 tlf. 86 10 28 48

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
 tlf. 36 70 03 68
 Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
 tlf. 58 37 78 06

AMALIENBORGKLUBBEN

Frank Zorn, Bernadotteparken 24,
 4000 Roskilde, tlf. 36 70 04 02

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
 4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87
 Giro: 87 446 867

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
 Værløse, tlf. 44 48 56 74
 Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C,
 2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Fmd.: Jørgen H. Barfod,
 Ved Fortunen 10, 2800 Kgs. Lyngby,
 tlf. 45 87 22 54.
 Næstfmd.: Eigil Skov Jørgensen (Foss),
 Strandvej 35, Kulhuse, 3630 Jægerspris,
 tlf. 47 53 02 48.
 Kasserer: Bent Nielsen,
 Strandjægervej 78, 2791 Dragør,
 tlf. 32 53 07 16.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
 Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76
 Kass.: Karen Andersen, Gadevænget 1, 8900
 Randers, tlf. 86 43 85 86, giro 663 8961

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, H.H. Kochsvej 4,
 Blok 2, værl. 240, 4000 Roskilde, tlf. 36 16 60 98
 Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egemvej 24,
 8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
 Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69
 Kass.: Bodil Enoch, Brøndbyøster Torv 51 5.th.,
 2605 Brøndby, tlf. 36 75 45 94

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes,
 Torvegade 64, 3. & 4. tv., 1400 Kbh. K,
 tlf. 32 95 22 06/32 95 55 04

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350 Ug-
 gerløse, tlf. 59 18 80 09
 Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle 111,
 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søgård, Reedtzholmvej 114,
 4736 Karrebæksmunde, tlf./fax 55 44 10 32
 E-post: pse17@dadlnet.dk

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
 Vej 29, 2. tv., 2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55
 Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
 1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

FORH. KONTORCHEF

I FRIHEDSFONDEN

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
 2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1, Postboks 3000, 2100 Kbh. Ø,
 tlf. 39 17 77 00, fax 39 17 77 11

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Nielsen,
 Sofielunden 14, 2600 Glostrup

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14,
 Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
 tlf. 96 53 13 50

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
 tlf. 46 31 60 00

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
 tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
 tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
 Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør. Åbent søndag,
 tirsdag og torsdag kl. 11-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by.
 Henvendelse til Birthe Fuglsang,
 Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.
 Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftlig
 senest den 1. februar.